

Sinikka Jauhiainen

**PUHETERAPEUTTIOPISKELIJOIDEN
AMMATTI-IDENTITEETIN KEHITTYMINEN
OPINTOJEN AIKANA**
Teemahaastattelujen sisällönanalyysi

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2020

TIIVISTELMÄ

Sinikka Jauhiainen: Puheterapeuttiopiskelijoiden ammatti-identiteetin kehittyminen opintojen aikana.
Teemahaastattelujen sisällönanalyysi
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Logopedian tutkinto-ohjelma
Marraskuu 2020

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin puheterapeuttiopiskelijoiden kokemuksia siitä, miten heidän ammatti-identiteettinsä olivat kehittyneet heidän opintojensa aikana ja mitkä tekijät olivat eniten vaikuttaneet tähän kehitykseen. Tutkimus oli kvalitatiivinen monitapaustutkimus. Tutkimusaineistona oli yhdeksän teemamuotoista yksilöhaastattelua logopedian maisterivaiheen opiskelijoilta. Näitä haastatteluja analysoitiin induktiivisesti sisällönanalyysin keinoin, eli aineistoa lähestyttiin ilman ennakko-oletuksia siltä pohjalta, mitkä teemat aineistosta nousivat selkeimmin esiin.

Tutkimusaineistosta selkeimmin esiin nousseet teemat olivat: 1) epävarmuus omasta osaamisesta, 2) kliinisen harjoittelun ja ohjauksen merkitys, 3) työssä jaksaminen ja 4) ammattiroolin kehittyminen. Opintojensa loppuvaiheessa olevat logopedian opiskelijat kokivat suurta epävarmuutta omasta osaamisestaan ja sen riittävytydestä. Tämä johtui erityisesti puheterapia-alan laajuudesta sekä työympäristöjen ja asiakasryhmien moninaisuudesta. Opiskelijat kokivat, että logopedian opinnoista he saivat yleiskatsauksen siitä kaikesta, mitä puheterapeutin työkenttään sisältyy, mutta paljon jäi kuitenkin vielä opeteltavaa työelämään. Opintojen aikana ammatti-identiteetin kehitykseen vaikuttivat erityisesti käytännön harjoittelujaksot ja niissä saatava ohjaus. Opiskelijat olisivat kaivanneet opintoihin enemmän esimerkiksi vuorovaikutustaitojen, asiakkaan kohtaamisen taitojen ja terapeuttisuuden käsittelyä. Haastatellut opiskelijat olivat jossain määrin huolissaan tulevan työn kuormituksesta ja työssä jaksamisesta, mutta toisaalta rajojen vetäminen ja oman kuormituksen säätely nähtiin myös osaksi puheterapeutin ammattitaitoa. Kaikilla opintojensa loppuvaiheessa olevilla haastatelluilla opiskelijoilla oli yhteneväinen näkemys siitä, että heidän ammatti-identiteettinsä oli kehittynyt paljonkin opintojen aikana, mutta he eivät kuitenkaan kokeneet olevansa vielä ”valmiita” puheterapeutteja. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että puheterapeuttiopiskelijoilla ammatti-identiteetin kehitys on pitkäkestoinen ja jatkuva prosessi, joka edellyttää työkokemuksen karttumista, mutta toisaalta tämä prosessi alkaa jo ennen opintojen aloitusta ja vahvistuu opintojen aikana.

Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää suunniteltaessa opetusta ja ohjausta sekä selvitetessä valmistuneiden puheterapeuttien täydennyskoulutustarpeita. Lisäksi tulokset auttavat opiskelijoita muodostamaan realistisen kuvan siitä, mitä heidän oletetaan ja odotetaan valmistuttuaan osaavan ja hallitsevan ja toisaalta mikä on sellaista ammatillista osaamista, mikä tulee vasta työelämän myötä ja kokemuksen karttuessa.

Avainsanat: Ammatti-identiteetti, puheterapeutti, puheterapeuttiopiskelija, teemahaastattelu, sisällönanalyysi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	1
2 AMMATTI-IDENTITEETTI JA PUHETERAPEUTIKSI VALMISTUMINEN	2
2.1 Ammatti-identiteetti	2
2.2 Logopedian koulutusohjelma ja puheterapeutiksi valmistuminen	5
2.3 Ammatti-identiteetin kehitys opintojen aikana	6
2.3.1 Kliininen harjoittelu ja itsereflektio	7
2.3.2 Vuorovaikutustaidot	10
2.3.3 Työssä jaksaminen	10
2.3.4 Ammatillinen kasvu	11
3 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	13
4 TUTKIMUSMENETELMÄT.....	14
4.1 Tutkimusstrategia	14
4.2 Tutkimushenkilöt	14
4.3 Aineiston keruu ja muodostuminen	15
4.4 Aineiston analyysi	16
4.5 Tutkimuksen eettisyys	17
5 TULOKSET	19
5.1 Epävarmuus omasta osaamisesta	19
5.2 Kliinisen harjoittelun ja ohjauksen merkitys	24
5.3 Työssä jaksaminen	27
5.4 Ammattiroolin kehittyminen	29
6 POHDINTA.....	34
6.1 Tulosten tarkastelu	34
6.2 Menetelmän pohdinta.....	37
6.3 Työn kliininen merkitys ja jatkotutkimusaiheita	38
7 LÄHDELUETTELO.....	41

Liite 1. Tutkimustiedote ja -lupa

Liite 2. Haastattelurunko

Liite 3. Litterointimerkit

1 JOHDANTO

Puheterapeutti on viisivuotisen logopedian koulutusohjelman suorittanut maisteri, joka on hakenut puheterapeutin ammattinimikettä Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastolta eli Valviralta (Suomen Puheterapeuttiliitto, 2020). Logopedian koulutus on laaja-alainen ja monimuotoinen yhdistelmä teoriaa ja käytännön harjoittelujaksoja. Työssään puheterapeutti arvioi ja kuntouttaa erikäisiä asiakkaita, joilla on erilaisia kielen ja viestinnän ongelmia sekä syömis- ja nielemishäiriöitä (Logopedian koulutus, 2020). Asiakasryhmien monimuotoisuuden lisäksi puheterapeutit voivat myös työskennellä hyvin erilaisissa ympäristöissä, kuten julkisella puolella perusterveydenhoidossa tai erikoissairaanhoidossa tai yksityisellä puolella, jossa he voivat toteuttaa pitkiäkin kuntoutusjaksoja samojen lapsi- tai aikuisasiakkaiden kanssa. Tämä työympäristöjen ja asiakasryhmien monipuolisuus asettaa haasteen puheterapeuttien ammatti-identiteetille ensinnäkin identiteetin kehitysvaiheessa ja toisekseen myöhemmin työelämässä moninaisten työtehtävien ja työnkuvien myötä.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan puheterapeuttiopiskelijoiden kokemuksia heidän ammatti-identiteettinsä kehittymisestä opintojen aikana. Tutkimusaineistona on teemamuotoisia yksilöhaastatteluja yhteensä yhdeksältä logopedian maisterivaiheen opiskelijalta. Näitä haastatteluja analysoidaan induktiivisesti sisällönanalyysin keinoin, eli tutkija tarkastelee haastatteluja siitä näkökulmasta, mitkä teemat niissä nousevat selkeimmin esiin. Tavoitteena on selvittää, miten logopedian loppuvaiheen opiskelijat kokevat ammatti-identiteettinsä kehittyneen heidän opintojensa aikana ja mitkä seikat ovat eniten vaikuttaneet tähän kehitykseen.

Puheterapeuttiopiskelijoiden opintojen aikaista ammatti-identiteetin kehitystä on aiemmin tutkittu hyvin vähän. Tästä syystä tässä tutkimuksessa hyödynnetään teoriataustana opintojen aikaisen ammatti-identiteetin kehittymistä käsittelevää tutkimustietoa myös lähialoilta, kuten opetuslata ja hoitotieteestä. Tämä pro gradu -tutkielma lisää tietämystä siitä, mitkä tekijät vaikuttavat ammatti-identiteetin kehittymiseen opintojen aikana. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää paitsi ohjauksessa ja opetuksessa, niin myös tunnistettaessa tarvetta valmistuneiden puheterapeuttien kaipaamalle täydennyskoulutukselle. Lisäksi ammatti-identiteetin tutkimus auttaa opiskelijoita muodostamaan realistisen käsityksen siitä, mitä heidän oletetaan opintojensa loppuvaiheessa osaavan ja mikä taas kenties on sellaista osaamista ja tietämystä, mikä tulee vasta työelämän myötä ja kokemuksen karttuessa.

2 AMMATTI-IDENTITEETTI JA PUHETERAPEUTIKSI VALMISTUMINEN

Ammatti-identiteetti on hyvin laaja-alainen käsite ja tutkimuskenttä, jota voidaan yhtäältä tarkastella erilaisista näkökulmista käsin ja jonka tarkastelussa voidaan toisaalta keskittyä monenlaisiin eri seikkoihin, kuten ammatilliseen osaamiseen, ammatin edellyttämiin tietoihin tai taitoihin tai vaikkapa työmotivaatioon (tutkimuskirjallisuudessa käytetään myös muun muassa termejä työidentiteetti tai ammatillinen identiteetti, mutta yhdenmukaisuuden vuoksi tässä tutkimuksessa käytetään termiä ammatti-identiteetti). Tässä tutkimuksessa ammatti-identiteetin määrittelyssä hyödynnetään alla esiteltyä Hökän (2015) jaottelua. Ammatti-identiteettiä ja sen kehittymistä käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa nousee toistuvasti ja selkeästi esiin tiettyjä teemoja, joita ovat muun muassa ammatillinen osaaminen sekä työhyvinvointi ja työssä jaksaminen. Lisäksi tarkasteltaessa puheterapeuttiopiskelijoiden ja lähialojen, kuten hoitotieteiden, opiskelijoiden opintojen aikana tapahtuvaa ammatti-identiteetin kehitystä tutkimuksissa korostuu kliinisten harjoittelujaksojen ja ohjauksen merkitys. Näitä käsitellään tarkemmin tässä teoriaosuudessa. Tämä luku perustuu kandidaatintutkielmassa (Jauhiainen, 2020) toteuttamaani narratiiviseen kirjallisuuskatsaukseen ammatti-identiteettiä käsittelevästä tutkimuksesta.

2.1 Ammatti-identiteetti

Hökän (2015) määrittelyn mukaisesti yksilön ammatti-identiteetti vastaa seuraaviin kysymyksiin: kuka minä olen työssäni, mitä osaan, mitä tavoittelen, mihin kiinnityn ja mihin olen menossa. Näihin käsityksiin itsestämme ja osaamisestamme vaikuttaa paitsi koko elämänhistoriamme, myös näkemyksemme siitä, keitä me olemme tulevaisuudessa. Ammatti-identiteetin voidaan siis ajatella olevan alati muuttuva yhdistelmä menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta. Ammatti-identiteetin eri osatekijät ovat jatkuvasti vuorovaikutuksessa keskenään muun muassa sen myötä, että opimme nykyisyydessä taitoja ja kerrytämme tietoa, mikä edelleen muokkaa näkemystämme siitä, millaisena asiantuntijuutemme näyttäytyy tulevaisuudessa. Myös Eteläpelto ja Vähäsantanen (2006, s. 26) toteavat, että nykyisen ajattelutavan mukaan identiteetti nähdään pirstaloituneena, tilanteesta toiseen muuttavana ja epäjatkovana. Heidän mukaansa yksilö rakentaa identiteettiään suhteessa kokemuksiinsa sekä niihin tilanteisiin ja ihmisiin, joiden kanssa hän on vuorovaikutuksessa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa opiskelijan identiteetti määritellään samansuuntaisesti siten, että identiteetti vastaa oppijan henkilökohtaisiin kysymyksiin siitä, kuka hän

on ja millaiseksi hän voi tulla (Ropo, Sormunen & Heinström, 2015, s. 10). Opetussuunnitelman perusteissa identiteetin rakentamista pidetään yhtenä osatekijänä oppijan oppimisprosessissa sen lisäksi, että oppija rakentaa ihmiskäsitystä sekä maailmankuvaa ja -katsomusta.

Ammatti-identiteetin kehittyminen ei siis tapahdu hetkessä, vaan kyseessä on monimuotoinen ja aikaa vievä prosessi. Puheterapeuttiopiskelijoilla tämän prosessin voidaan ajatella alkavan jo ennen opintojen aloittamista sen myötä, että tulevilla opiskelijoilla on alaan liittyviä mielikuvia, odotuksia ja ennakko-oletuksia. Tulevat opiskelijat myös peilaavat omia piirteitään ja ominaisuuksiaan niihin oletuksiin, joita heillä on niin logopediasta tieteenalana kuin tulevasta puheterapeutin työstään. Opintojen alkaessa ja edetessä nämä mielikuvat saattavat vahvistua tai muuttua sen myötä, kun teorian tiedon opiskelu ja käytännön harjoittelujaksot muokkaavat opiskelijoiden ennakkokäsityksiä ja -odotuksia. Ammatti-identiteetin kehittyminen jatkuu opintojen aikana, ja siihen vaikuttavat monenlaiset yksilölliset seikat (Koivusalo, Joronen & Koivula, 2014). Näitä yksilöllisiä seikkoja ovat Koivusalon ym. (2014) mukaan muun muassa aiemmat kokemukset ihmisten kanssa toimimisesta ja työskentelystä sekä yksilön omat käsitykset ja näkemykset omista sosiaalisista ja vuorovaikutustaidoistaan. Vuorovaikutustaitojen taas voidaan ajatella karttuvan käytännön työn tekemisen kautta, ja tämä osaamisen kehittyminen edellyttää jatkuvaa itsereflektiota oman henkilökohtaisen minän ja ammatillisen persoonan välillä (Tapionkaski, 2020, s. 9). Puheterapeuttiopiskelijat pääsevät tekemään käytännön työtä opintojensa aikana moneen otteeseen harjoittelujaksojen tiimoilta, joten harjoittelujaksojen voidaankin olettaa olevan merkittävässä roolissa ammatti-identiteetin kehittämisessä.

Logopedian opintoihin sisältyvät monipuoliset harjoittelujaksot antavat opiskelijoille myös mahdollisuuden niin sanotusti testata erilaisia puheterapeutin rooleja. Tällainen rajojen ja roolien etsiminen ja määrittely on yksi osatekijä opintojen aikaisen ammatti-identiteetin rakentamisessa teorian tiedon omaksumisen ja tutkimustyön tekemisen ohella. Puheterapeutin roolikuvan tarkasteluun liittyy myös ajatus siitä, millainen puheterapia on ammattialana suhteessa muihin ammattialoihin. Toisin sanoen, mikä on puheterapeutin rooli osana moniammatillista työyhteisöä; mitkä ovat juuri puheterapeutin ydinosaamisalueita ja mikä taas jää oman osaamisalueen ulkopuolelle (Huttunen, 2001).

Ammatti-identiteetti ei toki ole pysyvä ja kiveen hakattu työelämässä toimivillakaan henkilöillä. Hökkä (2015) toteaaakin, että nykyisissä työympäristöissä, joissa eletään jatkuvassa muutoksessa, työntekijöiden ammatti-identiteetit tulevat jatkuvasti haastetuksi. Taustalla on tämän hetken työelämässä vallitseva ristipaine, jossa yhtäältä peräänkuulutetaan tuottavuuden jatkuvaa tehostamista alati pienenevillä resursseilla, ja toisaalta kuitenkin pyritään parantamaan työntekijöiden työhyvinvointia, työnimua ja iloa, eli työelämän laatua. Työntekijöiltä tämä muutoksien keskellä eläminen edellyttää ammatti-identiteetin jatkuvaa uudistamista, jota Hökkä (2015) kutsuu ”tuunaamiseksi”. Tällä ei tarkoiteta pelkästään sopeutumista työelämän jatkuviin muutoksiin, vaan työntekijän omaksumaa aktiivista roolia muutosvaikuttajana sekä työntekijän suorittamaa itsereflektiota asiantuntijuuteensa ja identiteettiinsä liittyen. Tälle itsereflektiolle ja pohdiskelulle tarvitaan aikaa ja tilaa, jotta vältetään ristiriidan ja jännitteen muodostumiselta työntekijän sisäisen olotilan ja ulkoisten vaatimusten välille. Työntekijöille tulee myös mahdollistaa tunne ja kokemus osallisuudesta ja siitä, että heillä on valtaa vaikuttaa muutoksiin. Mikäli työntekijältä odotetaan kohtuutonta muuntautumista ja mukautumista, työntekijä saattaa kokea voimattomuutta, vieraantumista ja jopa uupumista (Eteläpelto & Vähäsantanen, 2006, s. 28).

Identiteettien kyseenalaistuminen ja muuttuminen on nostettu esiin myös postpositivistisessä identiteettiteoriassa, jossa identiteetin ja sen sisällön nähdään jatkuvasti todentuvan yksilön ja yhteiskunnan välillä tapahtuvassa vuorovaikutuksessa (Kuusela, 2006, s. 44). ”Identiteettityön” merkitystä on yleisestikin korostettu viime vuosina eri tieteenaloilla, kuten esimerkiksi sosiaalipsykologiassa ja sosiologiassa (Saastamoinen, 2006, s. 170). Identiteettityöllä tarkoitetaan identiteetin tietoista pohdiskelua ja tuottamista, mikä tapahtuu esimerkiksi opiskeluissa ja työelämässä, yksilön kohdatessa monenlaisia valinnan mahdollisuuksia. Logopedian oppiaineesta valmistuva puheterapeutti kohtaa näitä valinnan mahdollisuuksia erittäin paljon, sillä vaihtoehtoja riittää niin eri työympäristöjen kuin asiakasryhmienkin suhteen. Niin ollen valmistuvilta puheterapeuteilta edellytetään paljon yllä kuvailtua identiteettityötä.

Ammatti-identiteetin kasvuun ja kehitykseen vaikuttaa vahvasti ammatillinen itsetunto, joka on yksilön omiin käsityksiin pätevyydestä, riittävydestä ja pystyvyydestä kytköksissä oleva työssä jaksamista edistävä, yksilöllinen voimavaratekijä (Petsalo, 2017, s. 12). Kyseessä on siis yksilön subjektiivinen näkemys ja kokemus siitä, että hän on pätevä ammattilainen, joka kykenee suoriutumaan hänelle annetuista työtehtävistä. Vahva ammatillinen itsetunto näkyy esimerkiksi siinä, miten yksilö suhtautuu tulevaisuuteen ja riskitilanteisiin, ja nimenomaan ennakkoluuloton suhtautuminen ja työskentely heijastelevat vahvaa ja tervettä ammatillista itsetuntoa (Petsalo, 2017,

s. 13). Ammatillista itsetuntoa ja ammatti-identiteettiä koetellaan nykyajan työelämässä monin tavoin, muun muassa töiden ja vapaa-ajan välisen ajan hämärtymisellä, kun töitä tuodaan kotiin ja etätöiden tekeminen lisääntyy. Rajojen asettaminen työn ja vapaa-ajan välille on hyvin pitkälti työntekijän omalla vastuulla, ja mikäli tämä rajojen asettaminen ei onnistu, seurauksena voi olla ongelmia työstä palautumisessa ja siten jopa työuupumusta (Perämäki, 2016, s. 2). Työuupumuksella tarkoitetaan epäsuhtaa työn vaatimusten ja työntekijän voimavarojen välillä tai sitä, että työympäristön tarjoamat mahdollisuudet eivät vastaa työntekijän odotuksia (Perämäki, 2016, s. 3). Vahva ammatillinen itsetunto on voimavaratekijä, joka edistää töistä palautumista ja siten auttaa välttämään työuupumusta; toisin sanoen työn voimavaratekijät auttavat kumoamaan työn kuormituksen aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia (Petsalo, 2017, s. 13). Vahva ammatillinen itsetunto edistää siten työhyvinvointia, työssä jaksamista ja työn imua, mikä taas luo otolliset olosuhteet ammatti-identiteetin kasvulle ja kehitykselle.

Työhyvinvointia ja töissä jaksamista voidaan tarkastella myös opiskelijan näkökulmasta opiskeluissa jaksamisen ja opiskelijan hyvinvoinnin kautta. Opiskelijan jaksaminen ja hyvinvointi vaikuttavat opintojen edistymiseen ja opinnoissa menestymiseen (ks. esim. Meriläinen, 2013). Näiden taas voidaan ajatella olevan suoraan sidoksissa opintojen aikaiseen, tulevaan profession liittyvään ammatti-identiteetin kehittymiseen. Identiteetti ei koskaan ole pysyvä ja staattinen tila, vaan ennemminkin prosessi, joka opintojen aikana liittyy erityisesti ymmärryksen lisääntymiseen paitsi oppijasta itsestä, myös opittavista asioista ja ilmiöistä sekä yleisesti maailmasta (Ropo, ym., 2015, s. 13–14). Tällainen ymmärryksen syventyminen ja rikastuminen tapahtuu vähitellen tietojen ja taitojen lisääntyessä ja kumuloituessa.

2.2 Logopedian koulutusohjelma ja puheterapeutiksi valmistuminen

Logopedia on tieteenala, jossa tutkitaan ihmisten välistä vuorovaikutusta ja viestintää sekä näissä esiintyviä häiriöitä, miten näitä häiriöitä voidaan ennaltaehkäistä ja millainen kuntoutus on vaikuttavaa (Logopedian koulutus, 2020). Lisäksi logopedian tutkimuskohteisiin sisältyvät syömis- ja nielemistoiminnot sekä niiden häiriöt ja kuntoutus. Logopedian koulutusohjelma on viisivuotinen filosofian maisterin tutkinto, jonka suorittanut maisteri voi hakea Sosiaali- ja terveystieteiden valvontavirastolta (Valvira) puheterapeutin ammattinimikettä (Suomen Puheterapeuttiliitto, 2020). Itsenäisesti puheterapeutin tehtävissä toimimisen lisäksi logopedian tutkinto-ohjelmasta valmistunut

maisteri voi toimia muissa alan asiantuntijatehtävissä ja suorittaa alaan liittyviä jatkotutkintoja. Logopedian opinnot ovat laaja-alainen yhdistelmä teoriaa ja käytäntöä eri osa-alueilla suoritettavien harjoittelujaksojen myötä. Opiskelijat suorittavat sekä lyhyempiä, yhden asiakkaan kanssa toteutettavia kuntoutusjaksoja, että niin kutsutun pitkän harjoittelun, neljä kuukautta kestävästä kliinisen harjoittelujakson, joka toteutuu esimerkiksi terveystieteiden keskuksessa tai erikoissairaanhoidossa. Näillä harjoittelujaksoilla opiskelijat pääsevät toteuttamaan arviointia ja kuntoutusta eri-ikäisille asiakkaille, joilla on hyvin erilaisia kielen ja viestinnän ongelmia sekä syömis- tai nielemishäiriöitä.

Niin puheterapeutin työ kuin logopedian opintojen aikaiset harjoittelujaksot edellyttävät yksilöltä tiettyjä, Suomen Puheterapeuttiliiton listaamia ominaisuuksia (Launonen, 2016). Näihin sisältyy erilaisten fyysisten seikkojen, kuten riittävän hyvän kuulo- ja näköaistin, lisäksi myös henkiset ominaisuudet. Henkisiin ominaisuuksiin sisältyy muun muassa joustavuus ja työpaineen sietäminen, sillä puheterapeutti työskentelee ensinnäkin monenlaisissa eri ympäristöissä ja toisekseen työpainetta voivat aiheuttaa esimerkiksi aikataulut ja työn sisältö. Samat seikat aiheuttavat painetta myös identiteetille, jonka joustava mukauttaminen erilaisiin puheterapeutin ”rooleihin” on keskeisellä sijalla niin työpaineen sietämisessä kuin työn imun aikaansaamisessakin.

Laillistettuna terveydenhuollon ammattihenkilönä puheterapeutin työtä ohjaavat paitsi lainsäädäntö, myös erilaiset eettiset periaatteet ja sosiaaliset normit. Suomen Puheterapeuttiliitto (2015) on linjannut eettiset ohjeet, joihin sisältyy muun muassa jatkuva ammattitaidon ylläpitäminen. Tähän liittyen linjataan myös, että puheterapeutin (myös opiskelijan) tulee tunnistaa oman osaamisensa ja voimavarojensa rajat. Tämän voidaan ajatella olevan yhteydessä puheterapeutin identiteettiin ja sen jatkuvaan uudistamiseen. Opiskelijan identiteetti on toki jo lähtökohtaisesti erilainen kuin valmistuneen, laillistetun puheterapeutin, mutta opintojen aikana – tai jo ennen sitä – alkanut identiteetin kehitystyö jatkuu puheterapeutin koko ammattiuran ajan.

2.3 Ammatti-identiteetin kehitys opintojen aikana

Edellä on mainittu, että ammatti-identiteetin kehittyminen on pitkäkestoinen prosessi, joka alkaa jo ennen opintoja yksilön pohtiessa ja harkitessa, sopisiko puheterapeutin työ hänelle ja onko hänellä

siihen tarvittavia ominaisuuksia ja luonteenpiirteitä. Yksilöllä on väistämättä myös ennakko-oletuksia ja ajatuksia siitä, millainen hänen tuleva työnsä puheterapeuttina olisi. Nämä ajatukset saattavat myöhemmin opintojen aikana joko vahvistua tai muuttua sen myötä, kun tietämys ja kokemus lisääntyvät. Ammatti-identiteetti ei siis koskaan ole pysyvä ja ”valmis”, vaan se muuntuu ja muokkautuu jatkuvasti. Yhtäältä tämä muokkautuminen johtuu ulkoisista tekijöistä, kuten työnkuvan muuttumisesta ja työorganisaation taholta tulevista aikapaineista, mutta toisaalta siihen vaikuttavat yksilön oma oppiminen, kasvu ja kehitys. Tämä yksilön sisäinen kasvu ja kokemuksen kertymisen myötä tapahtuva ammatillisen osaamisen, itsetunnon ja varmuuden lisääntyminen muokkaa myös yksilön käsitystä omasta ammatti-identiteetistään. Niin ollen ammatti-identiteetti tulisikin nähdä jatkuvasti muuttuvana, ja sen tulisi joustaa tilanteiden muuttuessa ja ammattitaidon kasvaessa. Opiskelijoiden kohdalla tämä ammatti-identiteetin ”keskeneräisyys” on erityisen huomionarvoinen seikka, jotta opiskelijat eivät vaatisi itseltään liikaa; ammatti-identiteetti kehittyy jatkuvasti sitä mukaa, kun työkokemusta karttuu, ymmärrys syvenee ja tiedot ja taidot lisääntyvät. Aiemmassa opiskelijoiden ammatti-identiteetin kehitystä käsittelevässä tutkimuksessa nousee esiin neljä keskeistä teemaa, joita ovat 1) kliininen harjoittelu ja sen mukanaan tuoma itsereflektio, 2) vuorovaikutustaidot, 3) työssä jaksaminen ja 4) ammatillinen kasvu. Näitä käsitellään tässä tarkemmin.

2.3.1 Kliininen harjoittelu ja itsereflektio

Kliinisen harjoittelun merkitys nousee toistuvasti esiin ammatti-identiteetin kehittymistä tarkastelevissa tutkimuksissa sekä puheterapia-alalta että lähialoilta, kuten hoitoalalta ja toimintaterapian parista (ks. esim. Brumfitt & Freeman, 2007; Kantola, 2017; Stolt, 2011). Näillä aloilla työskennellään tiiviissä vuorovaikutuksessa asiakkaiden kanssa, ja tällainen tiivis yhteistyö edellyttääkin työntekijältä sosiaalisia taitoja ja kykyä olla vuorovaikutuksessa. Yhtäältä näitä ominaisuuksia voidaan pitää jo enakkovaatimuksena sosiaalisille aloille hakeutumisessa, mutta toisaalta niitä voi myös kehittää, ja tämä kehitys tapahtuu käytännön harjoittelujaksojen avulla. Suomen Puheterapeuttiliiton (Launonen, 2016) listaamiin, puheterapeutilta vaadittaviin ominaisuuksiin sisältyy lisäksi muun muassa joustavuus ja työpaineen sietäminen, liittyen esimerkiksi aikatauluihin ja työn sisältöön, ja myös näiden seikkojen oppimisen voidaan väittää edellyttävän kliinistä harjoittelua.

Kantolan (2017) puheterapeuttiopiskelijoiden ammatti-identiteettiä ja sen kehitystä tarkastelevassa kyselytutkimuksessa syventävä kliininen harjoittelujakso nähtiin vaikuttavimpana ja kriittisimpänä etappina työelämään valmistautumisessa, sillä sen aikana paitsi opiskelijan osaaminen syventyy, myös hänen itsetuntemuksensa lisääntyy ohjauksen ja opiskelijan suorituksen arvioinnin myötä. Kantola (2017, s. 47) toteaa, että kliinisen harjoittelun alkaessa puheterapeuttiopiskelijoilla on lähtökohtaisesti hyvin erilaiset ammatilliset minäkuvat, minkä voidaan ajatella viittaavan myös ammatilliseen itsetuntoon, joka on yksilön subjektiivisesti kokema henkilökohtainen voimavaratekijä; kokemus omasta pätevyydestä, riittävydestä ja pystyvyydestä (Petsalo, 2017, s. 11–12). Kliininen harjoittelu voi tuoda mukanaan negatiivisiakin kokemuksia – opiskelija voi esimerkiksi kokea sopeutuvansa työyhteisöön huonosti – ja nämä kokemukset voivat asettaa haasteita ammatilliselle itsetunnolle. Kliinisen harjoittelun myötä opiskelijat saavat arvokasta kokemusta käytännön puheterapeutin työstä, ja tämän kokemuksen myötä niin itsevarmuus kuin ammatti-identiteettikin vahvistuvat, mutta toisaalta opiskelijan minäkuva joutuu kovalle koetukselle todellisen työelämän arjessa. Opiskelijoiden tuntema epävarmuus olikin Kantolan (2017, s. 46–47) tutkimuksessa yleisimmin koettu heikon suorituksen osa-alue.

Kliinisen harjoittelun merkitystä korostettiin myös Isossa-Britanniassa (Brumfitt & Freeman, 2007) tehdyssä tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin sitä, miten puheterapeuttiopiskelijat havainnoivat omaa oppimistaan harjoittelujakson yhteydessä. Kyseessä oli yliopistolla työskentelevän puheterapeutin ohjaama, aikuisasiakkaille suunnattu puheterapiaklinikka, johon osallistui 12 jatko-opiskelijaa. Opiskelijoita haastateltiin ennen ja jälkeen harjoittelujakson, mikä antoi heille mahdollisuuden pohdiskella omaan oppimiseensa ja kehittymiseensä vahvimmin vaikuttavia tekijöitä. Oppimista selkeimmin edistäviksi tekijöiksi mainittiin asiantunteva käytännön ohjaus ja ohjaajien selkeät roolimallit, oppijan tukeminen hyväksyvällä, ei-arvostelevalle tavalla sekä riittävä käytettävissä oleva aika, niin oman asiantuntijuuden kehittymiseen kuin terapian tulosten havainnointiin. Kyseinen kliininen harjoittelujakso toteutettiin opiskelijaryhminä, ja tällainen ryhmämuotoinen oppimismuoto koettiin hyödylliseksi sen mahdollistavan ryhmäreflektion, yhdessä oppimisen ja pohdiskelevan keskustelun vuoksi. Lisäksi opiskelijat kokivat tärkeänä mahdollisuuden siirtää teoretietoa käytäntöön harjoittelujakson myötä, liittyen erityisesti kliinisen päätöksenteon ja järjelyn kehittymiseen.

Kliinisiin harjoittelujaksoihin liittyvän ohjauksen merkitys ammatti-identiteetin vahvistumisessa tulee esiin myös Stoltin tutkimuksessa (2011), jossa tarkasteltiin sairaanhoitajaopiskelijoiden ammatti-identiteetin kehittymistä käytännön harjoittelujaksojen aikana. Stoltin tutkimusaineisto

koostui kahdeksan opintojensa loppuvaiheessa olevan sairaanhoitajaopiskelijan teemahaastatteluista, joita analysoitiin narratiivisen analyysin avulla tarinoita teemoittelemalla. Stoltin tarkastelussa korostui ohjauksen ja monipuolisen palautteenannon lisäksi ammatillinen identiteettityö, millä tarkoitettiin opiskelijoiden yksilöllistä, kriittistä pohdiskelua liittyen sekä alaan että omaan itseän hoitajana.

Eräs aiemmassa tutkimuksessa toistuvasti esiin nouseva ja erityisesti kliinisiin harjoittelujaksoihin yhdistetty seikka oli, että opiskelijan oppiminen ja ammatti-identiteetin kehittyminen edellyttävät jatkuvaa *itsereflektiota*; oppimista ei siis tapahdu passiivisen osallistumisen vaan aktiivisen suorittamisen kautta, ja opiskelijan kyky tällaiseen reflektioon lisääntyy opintojen edetessä ja kliinisen kokemuksen karttuessa (Hill, Davidson & Theodoros, 2012). Reflektiotaitojen ajatellaan edistävän kriittistä ajattelua sekä kliinistä päättelyä ja päätöksentekoa, sillä reflektion avulla oppija tulee tietoiseksi omasta osaamisestaan ja sen puutteista ja pyrkii tämän tiedon avulla aktiivisesti kehittymään. Niin ollen logopedian opintoihin sisältyvä pitkä kliininen harjoittelu tarjoaa erittäin hyvän tilaisuuden myös ammatti-identiteetin kehitykselle, sillä vaikka puheterapeuttiopiskelija työskentelee harjoittelun aikana asiantuntijatehtävässä yksin, hän saa kuitenkin myös jatkuvaa ohjausta, ja opiskelijan suoriutumisen arviointi tukee opiskelijan itsereflektiota. Toisaalta kliininen harjoittelu voi myös herättää opiskelijassa epävarmuutta, mikä voi koetella ammatillista itsetuntoa ja siten heikentää tai hidastaa ammatti-identiteetin kehittymistä.

Jatkuvan itsereflektoinnin tärkeyttä korostettiin myös hoitotieteen opettajaopiskelijoiden ammatti-identiteetin kehittymistä tarkastelevassa laadullisessa tutkimuksessa (Koivusalo ym., 2014). Tutkimuksessa todettiin, että identiteetin rakentumisessa keskeisellä sijalla olivat oman oppimisen ja tulevan työnkuvan monitasoinen reflektointi. Tutkittavat pitivät sosiaalisten taitojen kehittymistä ja teorian tiedon sisäistämistä tärkeinä opettajiksi kehittymisessään, mutta toisaalta he tunnistivat, että asiantuntijuuden kehittyminen on jatkuva prosessi, joka alkaa opintojen aikana ja jatkuu työelämässä. Vaikka kyseisessä tutkimuksessa tarkasteltiin opettajaopiskelijoita, samojen seikkojen voidaan ajatella pätevän myös puheterapeuttiopiskelijoilla, joiden opinnot edellyttävät samalla tavoin sekä vankan teoriapohjan omaksumista että käytännön sosiaalisten ja vuorovaikutuksellisten taitojen hiomista.

2.3.2 Vuorovaikutustaidot

Vuorovaikutustaidot ja puheterapeuttiopiskelijan oman viestinnän kehittyminen korostuivat Kantolan (2017) kyselytutkimuksessa, jossa nostettiin esiin puheterapeutin työhön sisältyvä informatiivinen, vaikuttava ja ohjaava kommunikointi. Tämä ei koske pelkästään asiakasta, vaan myös hänen lähiympäristöään, sillä puheterapeutin työhön kuuluu olennaisesti myös asiakkaan lähiympäristön ohjaus ja konsultointi (Ervast, L., 2019). Esimerkiksi lapsiasiakkaiden kohdalla puheterapeutin työnkuvassa saattaa hyvinkin paljon korostua lapsen vanhempien ja lähiympäristön ohjaus, sillä häiriötyypistä riippumatta myös vanhemmilla ja lähiympäristöllä, kuten lapsen isovanhemmilla, on iso rooli lapsen kielellisen kehityksen tukemisessa sekä puheen ja kielellisten taitojen kuntoutuksessa. Sama pätee toki aikuisasiakkaisiin; esimerkiksi afasiasta kärsivän asiakkaan puolison suhtautuminen häiriöön voi olla merkittävä tekijä asiakkaan toipumisessa ja uuteen elämäntilanteeseen sopeutumisessa (ks. esim. Brunou, Klippi & Rautakoski, 2017).

Vuorovaikutustaitojen oppimisen merkitystä korostettiin myös Tapionkasken (2020) pro gradu -tutkielmassa, jossa tarkasteltiin logopedian opiskelijoiden omaelämäkerrallisen ammatillisen identiteetin rakentumista opintojen loppupuolella. Tapionkasken tutkimusaineisto koostui maisterivaiheen opiskelijoiden fokusryhmähaastatteluista, ja tutkimuksessa kartoitettiin ammatillisen identiteetin kehitykseen vaikuttavia tekijöitä paitsi menneisyydessä, myös nykyisyydessä ja tulevaisuudessa. Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että logopedian opintojen loppuvaiheessa olevat haastateltavat olivat omaksuneet orastavan ammatti-identiteetin, mutta he kokivat epävarmuutta liittyen puheterapeutin työnkuvan monenlaisiin vaatimuksiin ja käsityksiin hyvään puheterapeuttiin liitettävistä ominaisuuksista. Haastatellut opiskelijat olisivat myös toivoneet opintoihinsa enemmän tunnetaitojen sekä vuorovaikutukseen liittyvien mallien käsittelyä.

2.3.3 Työssä jaksaminen

Puheterapeuttien työnkuva on hyvin moninainen, ja puheterapeutit työskentelevät Suomessa hyvin erilaisissa ympäristöissä ja monenlaisten asiakasryhmien kanssa. Työympäristöstä riippuen puheterapeutin asiakasmäärät saattavat olla hyvinkin suuria, mikä luo työntekijälle kuormitusta ja on työssä jaksamista uhkaava tekijä. Työssä jaksamista käsittelevissä tutkimuksissa (ks. esim. Honkakorpi, 2015) jaksamista uhkaavista tekijöistä merkittävin olikin juuri asiakasmäärien suuruus.

Tämä onkin helposti ymmärrettävissä, sillä puheterapeuteista on pula lähestulkoon koko Suomessa (Jauhiainen, 2016; Suomen puheterapeuttiliitto, 2018), mikä on samalla aikaa sekä positiivinen että negatiivinen seikka. Positiivinen hyvien työnäkymien vuoksi, mutta negatiivinen juurikin liiallisen asiakas- ja työmäärän aiheuttavan kuormituksen vuoksi.

Tutkimustulosten pohjalta voidaan kuitenkin sanoa, että suurin osa puheterapeuteista on melko tai hyvin tyytyväisiä työhönsä (Honkakorpi, 2015), ja ainakin yksityisellä sektorilla puheterapeutit kokevat jaksavansa työssä ja palautuvansa siitä hyvin (Roukala, 2018). Roukalan (2018) tutkimustuloksissa korostetaan, että työn pitää olla tekijälleen juuri sopivasti haasteellista; ei liikaa, ettei se kuluta voimavaroja loppuun, mutta riittävän paljon, jotta työ säilyy motivoivana ja mielekkäänä. Roukalan tutkimuksen mukaan jaksamista edesauttavia tekijöitä olivat kollegiaalinen tuki, asiakkaat, työn vapaus, työnohjaus ja koulutus. Roukala esittää, että on tärkeää tutkia työssä jaksamiseen ja kuormitukseen liittyviä tekijöitä, jotta työntekijät jaksavat työssään terveinä ja uupumatta ja pystyvät itse tietoisesti säätelemään omaa työssä jaksamistaan. Liiallinen kuormitus voi heikentää työssä jaksamista ja työhön sitoutumista, ja tästä seuraava mahdollinen työpaikan tai tehtävien muutos asettaa haasteita ammatti-identiteetille, joka täytyy hakea uudelleen uudessa ympäristössä.

2.3.4 Ammatillinen kasvu

Ammatti-identiteetin rakentumisen pitkäkestoisuus ja kokonaisvaltaisuus ja sitä myötä tapahtuva ammatillinen kasvu korostuvat Reponen ja Ruodemäen (2018) toimintaterapeuttiopiskelijoiden ammatti-identiteetin rakentumista käsittelevässä opinnäytetyössä. Tutkimustuloksissa todetaan, etteivät ammatti-identiteettiin vaikuttavat asiat ole toisistaan irrallisia, vaan jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Reponen ja Ruodemäki ovat opinnäytetyössään teemoitelleet haastatteluaineistosta keskeisimmin esiin nousevat, ammatti-identiteetin rakentumiseen vaikuttavat seikat seuraavasti: ammatti-identiteetti yksilöllisen kasvun projektina, opiskelijan käsitys itsestä ammatillisena toimijana ja toimintaterapeutin ammattiryhmään sosiaalistuminen. Yksilöllinen kasvu sisältää oman osaamisen ja elämänhistorian itsereflektion, ja ammatillisen toimijuuden kehittymiseen sekä ammattiryhmään sosiaalistumiseen sisältyvät vuorovaikutus, yhteenkuuluvuuden tunne ja ammattiin liittyvien arvojen omaksuminen.

Ammatti-identiteetin kehittymisen sosiaalinen aspekti nousi keskeisesti esille myös Viitalan (2008) opinto-ohjaajien ammatti-identiteettiä käsittelevässä kehittämishankkeessa, jossa haastateltiin kolmea peruskoulun opinto-ohjaajaa. Kehittämishankkeen tulosten mukaan koulutuksen aikaisia, ammatti-identiteettiin keskeisesti vaikuttavia osatekijöitä olivat muun muassa yhteisöllisyyden kokemus ja vertaisoppiminen sekä ammatillisen kehittymisen tunteen vahvistuminen. Näistä jälkimmäisen, ammatillisen kehittymisen tunteen vahvistumisen, voidaan ajatella viittaavan sekä ammatilliseen osaamiseen että ammatilliseen itsetuntoon. Viitalan (2008, s. 14) tarkastelussa identiteetin kehittyminen näyttäytyy yksilön sisäisenä ammatillisena kasvuna, jonka seurauksena yksilölle tulee tunne siitä, että hän osaa tehtävänsä ja on siihen sopiva. Näin ollen vahva ammatti-identiteetti merkitsee samalla vahvaa ammatillista osaamista ja itsetuntoa; yksilön sisäistä kokemusta siitä, että hän hallitsee työnsä ja on siinä hyvä.

Ammatillinen kasvu edellyttää jatkuvaa identiteettityötä, eli identiteetin tietoista pohdintaa ja työstämistä (Saastamoinen, 2006, s. 170). Postpositivistisen identiteettiteorian (Kuusela, 2006, s. 44) mukaan tämä työstäminen tapahtuu yhtäältä yksilönsisäisesti ja toisaalta yksilön ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa. Myös Eteläpelto ja Vähäsantanen (2006 s. 43–45) korostavat tätä persoonallisen ja sosiaalisen välistä vuoropuhelua ammatillisen kasvun osatekijänä. Heidän mukaansa työelämän muutosten keskellä työntekijöiltä edellytetään yhä enemmän senkaltaista kehittymistä ja oppimista, joka vaatii ammatti-identiteetin uudelleenmäärittelyä.

Yksilön ja yhteiskunnan välinen vuorovaikutus ammatti-identiteetin kehittämisessä ja ammatillisessa kasvussa korostuu myös Kalliomäen (2011) sosiaali- hoito- ja terveysalan opiskelijoiden identiteetin kehittymistä käsittelevässä tutkimuksessa, jossa tämä vuorovaikutus näkyy oman alan seuraamisena, alaan sitoutumisena ja kiinnostuksena jatkaa alan opintoja. Lisäksi tutkimuksessa nostetaan esiin se, että korkeakoulutuksen perustehtävänä on ennemminkin geneeristen taitojen ja oppimaan oppimisen kehittäminen spesifien, tiettyihin ammatteihin kiinnittyvien identiteettien kehittymisen sijaan. Tällä ei tarkoiteta sitä, etteivätkö ammatti-identiteetti ja opiskelijan visiot tulevasta työstä olisi läsnä opinnoissa koko ajan, mutta niiden tulisi olla joustavia ja jatkuvan uuden oppimisen myötä muokkaantuvia.

3 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin puheterapeuttiopiskelijoiden kokemuksia siitä, miten heidän ammatti-identiteettinsä oli kehittynyt heidän opintojensa aikana. Tutkittavana aineistona oli yhdeksän logopedian maisterivaiheen opiskelijoilta kerättyä teemahaastattelua. Haastatteluita analysoitiin sisällönanalyttisesti ja induktiivisesti siltä pohjalta, mitä teemoja haastatteluista nousi esiin.

Ammatti-identiteetin kehitys opintojen aikana on tärkeä aihe niin ohjauksen kuin opetuksenkin kannalta, jotta opiskelijoita voitaisiin tukea paitsi opetuksessa, myös heidän harjoittelujaksoissaan mahdollisimman hyvin ja sellaisella tavalla, joka edistäisi opiskelijoiden ammatti-identiteetin kehittymistä opintojen aikana mahdollisimman tehokkaasti. Lisäksi aiheen tutkimus auttaa tunnistamaan täydennyskoulutustarpeita ja auttaa opiskelijoita muodostamaan realistisen kuvan siitä, millainen heidän ammatillisen osaamisensa tason oletetaan olevan valmistumisvaiheessa ja mikä taas on sellaista osaamista ja tietotaitoa, joka tulee vasta työelämän myötä.

Tutkimuskysymys oli seuraava:

1. Miten puheterapeuttiopiskelijat kokevat ammatti-identiteettinsä kehittyneen heidän opintojensa aikana?

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1 Tutkimusstrategia

Tutkimus oli kvalitatiivinen monitapaustutkimus, jossa aineistonkeruu tapahtui teemahaastatteluilla. Näitä teemahaastatteluja analysoitiin induktiivisen sisällönanalyysin keinoin. Yksilöhaastattelut olivat osa laajempaa tutkimusprojektia, josta vastaava tutkija Sanna Tapionkaski keräsi vuosina 2019–2020 tässä tutkimuksessa hyödynnetyjen maisterivaiheen opiskelijoiden yksilöhaastatteluiden lisäksi fokusryhmähaastatteluja maisterivaiheen opiskelijoilta ja omaelämäkerrallisia kirjoitelmia logopedian ensimmäisen vuoden opiskelijoilta. Laajemmasta näkökulmasta tarkasteltuna projektissa oli tavoitteena tarkastella logopedian opiskelijoiden ammatti-identiteetin kehitystä siten, että yksilöhaastatteluissa syvennettiin keskustelua fokusryhmähaastatteluissa esiin nousevista teemoista ja kysymyksistä. Ryhmähaastatteluiden analyysissä (Tapionkaski, 2020) painopisteenä olivat opiskelijoiden käsitykset itsestään tulevana ammattilaisina, kun taas tässä tutkimuksessa fokus oli opintojen aikaisessa identiteetin kehityksessä. Toisin sanoen, vaikka haastatteluaineistot käsittelivät sekä menneisyyttä, nykyisyyttä että tulevaisuutta, tässä tutkimuksessa perehdyttiin ainoastaan nykyisyyteen, eli opiskelijoiden kokemuksiin siitä, miten heidän identiteettinsä oli kehittynyt opintojen kuluessa.

4.2 Tutkimushenkilöt

Tutkimushenkilöt olivat logopedian maisterivaiheen opiskelijoita, joiden opinnot olivat loppusuoralla. Yhteensä haastateltavia oli yhdeksän kappaletta. Osa heistä oli haastattelun tekohetkellä pitkässä harjoittelussa ja osalla pitkä harjoittelu oli vielä edessäpäin. Kaikki olivat jo kuitenkin suorittaneet opinnoissaan paitsi monenlaisia teoriaopintoja, myös useita logopedian opetussuunnitelmaan sisältyviä kliinisiä harjoittelujaksoja. Kaikilla haastatelluilla oli suoritettuina kandidaatintutkintoon sisältyvät harjoittelujaksot (artikulaatio-, lasten kielihäiriö-, afasia- ja ääniasiakkaiden kuntoutus), minkä lisäksi monet olivat suorittaneet maisterivaiheen opintoihin sisältyvän ryhmämuotoisen kuntoutuksen harjoittelujakson (niin kutsuttu klinikkaharjoittelu). Osalla haastateltavista oli takanaan aiempi tutkinto ja/tai työura. Anonymiteettisuojaan vuoksi haastatteluihin osallistuvista opiskelijoista ei ole kerrottu tarkempia taustatietoja.

Tutkimushenkilöiden rekrytointi yksilöhaastatteluihin tapahtui siten, että projektista vastaava tutkija (Tapionkaski) lähetti maisterivaiheen opiskelijoille sähköpostitse rekrytointikirjeen ja tiedotteen tutkimuksesta alkusyksystä 2019. Tiedote lähetettiin vain sellaisille maisterivaiheen opiskelijoille, jotka eivät olleet osallistuneet laajemman tutkimusprojektin ryhmähaastatteluihin keväällä 2019. Tutkimukseen otettiin mukaan kaikki vapaaehtoiset maisterivaiheen opiskelijat, jotka olivat halukkaita ja kykenivät osallistumaan yksilöhaastatteluihin loppuvuodesta 2019.

4.3 Aineiston keruu ja muodostuminen

Haastatteluaineisto muodostui yhdeksän logopedian maisterivaiheen opiskelijan yksilöhaastatteluista. Haastattelut toteutuivat marraskuussa 2019 yliopiston neuvottelutilassa. Haastattelijana toimi laajemmasta tutkimusprojektista vastaava tutkija (Tapionkaski), joka oli haastateltavien kanssa saman oppiaineen opiskelija myöhemmältä vuosikurssilta. Haastattelut tallennettiin digitaalisesti Olympus LS-14-audiotallentimella. Alkuperäiset haastatteluaineistot olivat tallennettuina WAV-muotoisina äänitiedostoina salasanasuojatulle kovalevyllä. Haastattelujen kestot vaihtelivat reilusta puolesta tunnista tuntiin.

Yksilöhaastattelut olivat teemahaastatteluja, joissa seurattiin tutkijan etukäteen muodostamaa haastattelurunkoa. Haastattelurunko (liite 2) oli jaettu kolmeen osioon, joista ensimmäisessä opiskelijat pohtivat menneisyyttä (syitä alanvalintaan), toisessa nykyisyyttä (omaa identiteettiä logopedian opiskelijana) ja kolmannessa tulevaisuutta (ammatti-identiteettiä tulevana puheterapeuttina). Tässä tutkimuksessa keskityttiin tarkastelemaan nimenomaan haastateltavien opiskelijoiden nykyisyyttä, eli opintojen aikaista identiteetin kasvua ja kehitystä.

Haastatteluiden alussa käytiin läpi haastateltavan nimi, opintojen aloitusvuosi ja opintojen nykyinen vaihe, mukaan lukien mitkä harjoittelut haastateltava oli jo suorittanut. Haastattelulitteraateista nämä osiot jätettiin pois haastateltavan anonymisoinnin vuoksi. Yksilöhaastatteluiden litteraattit teki tämän opinnäytetyön tekijä, ja laajemmasta tutkimusprojektista vastaava tutkija tarkisti ja viimeisteli litteraattit, minkä jälkeen alkuperäiset haastattelutallenteet tuhottiin tutkimusluvan (liite 1) ja aineistohallintasuunnitelman mukaisesti.

4.4 Aineiston analyysi

Tämän tutkimuksen yksilöhaastatteluista koostuva aineisto analysoitiin sisällönanalyttisen teemoittelun avulla. Teemoittelussa aineisto pilkotaan ja järjestetään aihepiirien mukaan. Aineiston analyysimenetelmänä sisällönanalyysi sopii sekä laadulliseen että määrälliseen tutkimukseen, ja laadullisen tutkimuksen tapauksessa kyseisen menetelmän avulla voidaan paitsi kuvata tutkittavaa ilmiötä, myös analysoida sitä systemaattisesti ja objektiivisesti (Kynge, Elo, Pölkki, Kääriäinen & Kanste, 2011). Sisällönanalyysia voidaan yhtäältä pitää väljänä tulkintakehiköksi, jonka sisään mahtuu erilaisia analysointimenetelmiä, ja toisaalta sillä voidaan viitata tiettyihin toteuttamismenetelmiin aineistojen analysoinnissa (Tuomi & Sarajarvi, 2018). Näihin ei kuitenkaan mennä tässä yhteydessä tarkemmin. Kynge ym. (2011) jakavat sisällönanalyysin induktiiviseen ja deduktiiviseen, ja valinta näiden välillä tehdään tutkimuksen tarkoituksen pohjalta. Deduktiivinen sisällönanalyysi lähtee siitä, että luodaan aiemman aihetta käsittelevän tiedon pohjalta analyysirunko, johon sopivaa sisältöä lähdetään etsimään aineistosta. Sen sijaan induktiivinen sisällönanalyysi on aineistolähtöistä; siinä aineistoa tarkastellaan ilman ennako-oletuksia tutkimuskysymys mielessä pitäen, eli mihin aineistosta etsitään vastausta (Koivusalo ym., 2014). Induktiivisen analyysin avulla aineisto siis pelkistetään ja sen pohjalta muodostetaan tutkittavaa ilmiötä luotettavasti kuvaavia käsitteitä (Kynge, ym., 2011). Tämä tutkimus eteni aineistolähtöisesti, eli kyseessä oli induktiivinen analyysi, jossa tavoitteena oli selvittää, mitä teemoja tutkimusaineistosta nousee esiin.

Haastatteluaineistojen analysointi lähti liikkeelle yksilöhaastatteluiden huolellisesta läpikäymisestä ja litteroinnista. Litteroinnin ohessa tutkija suoritti myös teemoittelun, eli kirjasi ylös haastatteluaineistosta selkeimmin esiin nousevat teemat. Teemoittelu tapahtui siten, että ensin tutkija kirjasi ylös kaikki merkittäviltä vaikuttavat alateemat ja näkökulmat, jotka sitten yhdisteltiin laajemmiksi teemoiksi sen mukaan, mitkä näistä teemoista nousivat esiin kaikissa tai lähes kaikissa haastatteluissa. Haastattelulitteraatit anonymisoitiin ja haastateltaville annettiin koodit Y1–Y9. Haastateltavien huolellinen anonymisointi oli tarpeen, sillä logopedian oppiaine ja opiskelijoiden sisäänottomäärät ovat pienet, minkä vuoksi yksittäiset opiskelijat saattaisivat olla helposti tunnistettavissa. Tästä syystä haastattelulitteraateihin ei sisällytetty esimerkiksi pitkän harjoittelun paikkoja, aikaisempia työpaikkoja tai -paikkakuntia tai muita vastaavanlaisia tietoja, joista haastateltava olisi voinut olla tunnistettavissa. Haastattelut toteuttanut tutkija (Tapionkaski) teki arvion näistä poisjätettävistä tiedoista, mutta hän myös keskusteli näistä seikoista haastateltavien kanssa yksilöhaastatteluiden yhteydessä.

Yksilöhaastattelujen litterointi toteutettiin peruslitteroinnin periaatteiden mukaisesti (Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto 2017). Puheen litteroinnissa puhekieltä noudatettiin sanatarkasti, mutta litteroinneista jätettiin pois useimmat täytesanat (esim. *niinku*), keskenjäävät tavut ja yksittäiset äännähdykset, toistot ja haastattelijan antamat minimipalautteet (esim. *mm, niin, just*). Mikäli näillä kuitenkin oli haastattelujen litteroijan mielestä kommunikatiivista merkitystä, ne sisällytettiin litteraatteihin. Litteraatteihin sisällytettiin myös joitain selkeimpiä prosodisia piirteitä, kuten painotukset ja äänen laadun selkeät muutokset. Litterointimerkistö (liite 3) muokattiin Seppäsen (1997) pohjalta.

4.5 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) ohjeissa linjataan, että tieteellisen tutkimuksen eettinen hyväksyttävyyys ja luotettavuus sekä tulosten uskottavuus ovat riippuvaisia siitä, että tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Hyvä tieteellinen käytäntö on selkeästi määritelty sitä koskevissa ohjeissa, joiden soveltaminen on paitsi lainsäädännön rajaamaa tutkijayhteisön itsesääntelyä, myös osa tutkimusorganisaatioiden laadunvarmistusta. Keskeisellä sijalla hyvässä tieteellisessä käytännössä ovat muun muassa rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus sekä avoimuus ja vastuullisuus, ja nämä seikat koskevat paitsi kaikkia tutkimuksen teon eri vaiheita, myös jokaista tutkijaa ja tutkimusryhmän jäsentä sekä koko tiedeyhteisöä.

Tässä tutkimuksessa sekä tutkimuksen suunnittelussa ja toteutuksessa noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) linjausten mukaisesti. Tutkimus suunniteltiin tarkasti ennen sen toteutusta, mihin sisältyi tutkimuskysymyksen laatiminen huolellisen pohdinnan tuloksena. Tutkimus toteutettiin jokaisessa vaiheessa huolellisesti, tarkasti ja avoimesti. Teoriakatsaukseen sisällytettiin tutkimusaiheen kannalta relevantteja tutkimuksia ja niiden sisältöä käsiteltiin avoimesti ja tuloksia vääristelemättä. Lähteiden merkinnöissä ja viittauksissa kunnioitettiin muiden tutkijoiden tekemää työtä, ja sekä lähteet että viittaukset merkittiin tekstiin joka vaiheessa huolellisesti ja logopedisten käytäntöjen mukaisesti. Teoriakatsauksen toteutuksen lisäksi samoja avoimuuden, huolellisuuden ja tarkkuuden periaatteita noudatettiin myös haastatteluaineistojen analyysissä ja analyysin tulosten raportoinnissa. Tutkija tarkasteli aineistoa ennakkoluulottomasti ja

tässä tutkimuksessa raportoidut teemat ovat niitä, jotka aineistosta nousivat selkeimmin esiin induktiivisen sisällönanalyysin ohjaamana.

Eettiset säännöt koskevat tässä tutkimuksessa myös tutkimusaineiston käyttötarkoitusta, käsittelyä ja säilyttämistä. Tutkimuskäytössä oleva haastatteluaineisto on anonymisoitu, jotta osallistujat eivät ole aineistosta tunnistettavissa. Haastatteluaineiston keruu tapahtui digitaalisina äänitiedostoina, jotka yhdessä haastattelulitteraattien kanssa tallennettiin salasanasuojatulle kovalevyille. Tutkimuksen aikana aineistoa pääsivät käyttämään ainoastaan opinnäytetyön tekijä ja hänen ohjaajansa. Digitaaliset äänitiedostot tuhottiin asianmukaisesti tutkimuksen päätyttyä. Anonymisoidut yksilöhaastattelujen litteraatit arkistoitiin Tampereen yliopiston logopedian oppiaineen lukittuihin tiloihin. Haastattelulitteraatteja voidaan tutkimusluvan mukaisesti käyttää mahdollisissa myöhemmissä logopedian tutkimuksissa. Koska osallistujat ovat myös antaneet luvan haastattelujen tallentamiseen Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon, mahdollisuus jatkosäilytykseen selvitetään tämän tutkimuksen päätyttyä. Tietoarkisto tekee litteraatteihin tarvittaessa poistoja ja muokkauksia anonymiteetin varmistamiseksi, jotta aineisto soveltuu pitkäaikaissäilytykseen ja jatkokäyttöön.

Koska kyse oli empiirisestä tutkimuksesta, jossa analysoitiin haastatteluaineistoja, tutkittavien oikeudet olivat keskeisellä sijalla tutkimuksen eettisyyden tarkastelussa. Tutkittavien oikeuksia ja anonymiteettiä käsiteltiin tutkimuksen aikana ja sen päätyttyä huolellisesti. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista, ja osallistujilla oli mahdollisuus keskeyttää osallistumisensa missä vaiheessa tahansa ilman seuraamuksia. Yksilöhaastatteluiden osalta opiskelijoita informoitiin siitä, että yksilöhaastatteluiden aineistoa voidaan hyödyntää muissakin logopedian opinnäytetöissä (kandidaatin- ja maisterintutkielmat), minkä lisäksi anonymisoituja tuloksia voitaisiin hyödyntää opetuksessa. Sekä tutkimuksen toteuttamiseen liittyvät järjestelyt että tulosten raportointi tapahtuvat luottamuksellisesti. Osallistujien henkilökohtaiset tiedot olivat ainoastaan tutkimuksen tekijöiden tiedossa, ja tulosten julkaisut opinnäytetöissä ja tutkimusraporteissa tapahtuivat ilman osallistujien tunnistetietoja. Lisäksi tutkimukseen osallistujilla on ollut oikeus missä vaiheessa tahansa saada opinnäytetöiden tekijöiltä tai ohjaajalta lisätietoa tutkimukseen liittyen.

5 TULOKSET

Haastattelut analysoitiin sisällönanalyttisen teemoittelun avulla induktiivisesti. Aineistoa siis lähdettiin tarkastelemaan ilman ennakko-odotuksia siltä pohjalta, mitkä teemat siinä nousivat selkeimmin esiin ammatti-identiteetin kehittymisen kannalta. Haastatteluissa tarkasteltiin sekä menneisyyttä, nykyisyyttä että tulevaisuutta, mutta tässä tutkimuksessa tarkasteluun otettiin ainoastaan opiskelijoiden käsitykset heidän *opintojen aikaisesta* ammatti-identiteetin kehityksestä, eli toisin sanoen painopiste oli nykyisyydessä. Aineistosta selkeimmin esiin nousevat teemat olivat: 1) epävarmuus omasta osaamisesta, 2) kliinisen harjoittelun ja ohjauksen merkitys, 3) työssä jaksaminen ja 4) ammattiroolin kehittyminen. Teemojen käsittelyjärjestys heijastelee niiden painotusta tutkimusaineistossa, sillä epävarmuus ja kliinisten harjoittelujaksojen merkitys nousivat esiin jokaisessa haastattelussa, kun taas työssä jaksaminen ja ammattiroolin kehitys nousivat esiin useimmissa haastatteluissa, mutta eivät jokaisessa. Teemoissa on väistämättä jonkin verran päällekkäisyyttä – esimerkiksi epävarmuus omaa osaamista kohtaan ja ammattiroolin kehittyminen liittyvät luonnollisesti toisiinsa – mutta tässä tehty jaottelu noudattaa tutkimusaineistosta merkityksellisimmän esiin nousevia teemoja ja niiden pohjalta tehtyä luokittelua. Teemojen päällekkäisyyden voidaan ajatella olevan yleinen haaste laadullisessa tutkimuksessa sen myötä, ettei teemojen välille voida luoda absoluuttisia rajoja.

5.1 Epävarmuus omasta osaamisesta

Niin logopedia tieteenalana kuin puheterapeutin työnkuva kliinisessä todellisuudessa ovat erittäin laaja-alaisia. Tämä alan laajuus aiheutti opiskelijoissa monenlaista epävarmuuden tunnetta omasta osaamisesta ja sen riittävydestä. Yksi haastateltavista (esimerkki 1) kiteyttikin tämän teeman siten, että opinnot antavat valmiudet oppimiseen, mikä ei suinkaan lopu opintojen päätyttyä vaan jatkuu työelämässä.

Esimerkki 1: valmiudet alkaa oppia¹

¹ Esimerkeissä merkintä [...] viittaa siihen, että haastateltavan puheenvuorosta on jätetty pois epäolennaista sisältöä tai sellaista sisältöä, josta puhujan voisi tunnistaa. Esimerkit eivät siten ole välttämättä kokonaisia puheenvuoroja.

Y8: ehkä (.) kyl silti tuntuu et (.) se oppiminen alkaa siel työelämässä sit vasta (.) että (.) ehkä tästä on saanu sellaset (.) @valmiudet@ tavallaan siihen just (.) siihen ammattirooliin (.) et osaa sitte siellä (.) siellä työelämässä @alkaa oppia@ niitä asioita [...] tai oonhan mä varmasti tosi paljon oppinu mutta kuitenkin sit käytännössä varmaan tapahtuu suurin oppiminen

Toinen haastateltavista (esimerkki 2) kuvaili samaa aihetta sanoen, että opinnoista saa hyvän peruspohjan, jonka päälle voi lähteä työelämässä pala palalta rakentamaan.

Esimerkki 2: perushyväpohja

Y5: kyl silti tuntuu että (.) on sellanen perustieto kaikest mut (.) sit ku on se asiakas ni hirveesti pitää ettii viel lisää tietoo (.) et sellanen **perushyväpohja** (.) ymmärtää niit asioit [...] mut [...] paljo on viel sellasta mitä se kokeneempi puheterapeutti huomaa vaik ihan eri tavalla sitten

Yleisesti ottaen haastatellut opiskelijat olivat hyvin tietoisia omien tietojensa ja taitojensa rajallisuudesta. Kuten edellä olevista esimerkeistä käy ilmi, opiskelijat kokivat saaneensa opinnoista yhtäältä yleiskatsauksen kaikista tai lähestulkoon kaikista logopedian alaan sisältyvistä seikoista ja toisaalta osaamista ja valmiuksia siihen, kuinka lähteä tätä yleiskatsausta työelämässä laajentamaan. Opiskelijat siis kokivat saaneensa opinnoista paljon, mutta toisaalta heitä hieman hirvitti se, miten paljon opeteltavaa jää työelämään (esimerkki 3).

Esimerkki 3: paljon jää opeteltavaa

Y2: että sitä sitten on (.) suurimman osan tai paljon asiaa oppinut ((naurahtaa)) vaikka ei ehkä koskaan kaikkea (.) mutta senkin ehkä tajunnut että nää tässä just (.) kurssien ja harkkojen aikana että (.) aika paljon jää vielä opeteltavaa sitten työelämään

Haastatteluissa nousi toistuvasti esiin se, miten haastateltavat kokivat osaavansa monenlaista, mutta eivät kuitenkaan kaikkea, mitä pitäisi. Eräs haastateltavista (esimerkki 4) esimerkiksi kutsui itseään nauraen ”valeurpuheterapeutiksi”, koska hän koki epävarmuutta puheterapeutin työnkuvan fysiologisesta puolesta.

Esimerkki 4: ”valepuheterapeutti”

Y1: että kun meidät mielletään nimenomaan puhe (.) terapeutiks et se on sitä fyysistä ja fysiologista (.) @puolta@ niin sit se että ei osaa sitä niin onhan se silleen et no mää oon sit **valepuheterapeutti** täällä et mää (.) osaan vähän näitä mut en tätä

Yleinen kokemus opiskelijoiden parissa oli, että logopedian opinnot tarjosivat ikään kuin pintaraapaisun niistä lukemattomista eri häiriö- ja asiakasryhmistä, joita puheterapeutti voi työssään kohdata (esimerkki 5).

Esimerkki 5: pintaraapaisu

Y6: just ku tää ala on niin @laaja@ ni mä en usko että mikään tai minkäänlainen koulutus tähän ei pystyis antaa sellasta fiilistä ((naurahtaan)) että mä varmasti tiedän kaikesta kaiken (.) et tavallaan tuntuu et on saanu sellasen pintaraapasun (.) suurin piirtein kaikesta mutta sitte että (.) sit sä vaan meet työelämään sillai vähä ((naurahtaan)) takki auki ja kattot et mitä tulee (.) mut et sillai et mun mielest se on @hyvä pohja@

Opiskeluiden antamat valmiudet tulivat esiin myös seuraavassa esimerkissä (esimerkki 6), jossa haastateltavan kommentissa yhdistyi yhtäältä tietoa siitä, mitä kaikkea opinnoista oli saanut ja toisaalta epävarmuus siitä, miten tätä tietoa ja osaamista lähtisi käytännössä toteuttamaan.

Esimerkki 6: haparoiva olo

Y4: että on semmonen olo että @tiedän kyllä ja osaan@ (.) mutta jotenkin (.) tosi vähän tai se on vähän semmosta hajanaista vielä tai että osaako sitä yhdistää siihen käytännön tekemiseen tai (.) tosielämään ni se tuntuu vielä vähän (.) haparoivalta että (.) että ei tunnu että olisi vielä ihan valmis ja uskaltaisi [...] itseään puheterapeutiksi sanoa

Yleinen kokemus haastateltavien keskuudessa oli, että opinnot olivat toki antaneet paljonkin eväitä tulevaan puheterapeutin työhön, mutta nämä tiedot ja taidot saattoivat jäädä hieman irrallisiksi ja teoreettiseksi osaamiseksi, jonka yhdistäminen käytännön työhön olikin aivan eri juttu. Yksi

haastatteluhetkellä pitkässä harjoittelussa ollut opiskelija kuvaili seuraavalla tavalla sitä, miten opinnot olivat valmentaneet puheterapeutin työhön (esimerkki 7).

Esimerkki 7: ”mitä mä sit ihan oikeesti teen”

Y1: siis varmasti on valmentanu tosi hyvinkin että kyllähän mä nyt osaan paljon problematisoida ((naurahtaan)) ja miettiä että on varmaan tällasesta kyse ja (.) vähän jo (.) rajata sitä että nyt liikutaan tässä mut sit sanotaan et se sellanen (.) et mitä mä sit ihan oikeesti teen (.) niin siihenhän se valmentaa tosi vähän

Epävarmuuteen omasta osaamisesta liittyi usean haastateltavan kohdalla pohdiskelu oman keskeneräisyyden sietämisestä. Eräs haastatelluista muotoili asian seuraavalla tavalla (esimerkki 8):

Esimerkki 8: olen valmis, mutten kuitenkaan

Y1: ois niin kiva kun on puhunu itelleen et mä valmistun ja mä oon valmis ja mä tavallaan tiesin et se ei oo totta mut silti et se ei oo oikeesti totta ((nauraa)) et mä en oo mitenkään valmis ni se on jotenki järkytys

Toisaalta haastatelluilla opiskelijoilla oli myös luottamusta siihen, että tulevassa työelämässä he kyllä oppisivat sen, mitä oli vielä jäänyt oppimatta. Yksi haastateltavista (esimerkki 9) esimerkiksi pohdiskeli omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan ja suhtautui varovaisen luottavaisesti siihen, että heikkoudet kohentuisivat työelämän myötä.

Esimerkki 9: työelämä opettaa

Y2: ehkä vielä just tossa (.) itsevarmuudessa siihen asiantuntijuuteen on vielä vähän (.) tekemistä (.) että se ei vielä tunnu siltä (.) mikä ehkä tuntuu sitten toivottavasti ((naurahtaan)) joskus työelämässä

Eräs toinen haastateltavista taas kertoi hyväksyneensä sen, että oppiminen on pitkäkestoinen prosessi, joka ei suinkaan lopu opintojen päättyessä, vaan jatkuu työelämässä (esimerkki 10). Haastateltava kuvasi samalla myös omaa kehitystään opintojen aikana, eli hän oli ikään kuin omaksunut tiedon

hakemisen osaksi ammatti-identiteettiään sen sijaan, että hänen täytyisi olla ”kaikkietävä” ammattilainen.

Esimerkki 10: aina voi oppia lisää

Y5: on sillai luottavainen olo et ((naurahtaen)) minusta tulee hyvä puheterapeutti (.) ja just (.) pystyy oppimaan vielä paljon ja nyt on ehkä (.) oppinu sietämään sitä että (.) mun ei tarvi tietää kaikkee (.) se mua kauhistutti vielä ehkä (.) pari vuotta sitte että (.) miten mä ikinä opin tästä kaiken ja (.) muistan kaiken (.) mut ei sitä kaikkee tarvi onneks muistaakaan ja just voi kerätä ja lukee aina lisää tietoo

Työelämässä jatkuva oppiminen liittyy ajatuksiin täydennyskouluttautumisesta, minkä moni haastateltava nosti esiin. Yksi haastateltavista (esimerkki 11) esimerkiksi ilmaisi olevansa heti halukas kouluttautumaan lisää, jos se vain olisi mahdollista tulevassa työpaikassa.

Esimerkki 11: lisäkoulutuksen kaipuu

Y1: no heti tietysti sitä koulutusta että sitte ku tietää mikä se on se (.) paikka mihin menee (.) niin sit ois hienoo että (.) heti sais (.) sillä ajatuksella että näkis vähän mitä se on se työnkuva ja sit vois päästä koulutukseen ja sais (.) suht pienen sellasen tunteen et okei et kyllä mä voin täällä työelämässäkin oppia lisää et se ei ollu nyt se kaikki mitä mä sain ja nyt mun pitää olla valmis

Täydennyskouluttautumisen tarvetta on saatettu myös korostaa opinnoissa, kun tiettyihin seikkoihin ei ole voitu paneutua syvällisemmin. Esimerkiksi kuntoutuspuoli – ja erilaiset käytettävissä olevat kuntoutusmenetelmät – nousivat esiin yhden haastateltavan puheessa (esimerkki 12). Kyseinen haastateltava koki osaavansa arviointipuolen, mutta koki suurta epävarmuutta kuntoutukselta. Toisaalta kyseisessä haastattelussa nousi esiin myös se, etteivät tulevan työelämän realiteetit välttämättä salli sitä, että heti välittömästi lähdetään kouluttautumaan lisää. Toisin sanoen koulutuksen antamalla pohjalla tulisi päästä työelämässä ainakin alkuun.

Esimerkki 12: lisäkoulutusta, mutta hetikö?

Y5: ja sitä meille on korostettukin et sit tarvii lisäkoulutusta siihen mut (.) kyllähän siinä heti kun mennään työelämään ni tuntuu et sä nyt @heti@ pääse niihin kaikkiin ((naurahtaen)) koulutuksiin et sä tarviit sen tiedon et sitte (.) se on semmonen (.) mikä tuntuu et itsellä ja monilla muilla kavereilla ollu keskustelun aiheena

5.2 Kliinisen harjoittelun ja ohjauksen merkitys

Harjoitteluiden runsas määrä – ottaen huomioon, että kyseessä on yliopistotutkinto, joita yleensä pidetään sisällöltään hyvin teoreettisina – sai haastateluilta paljon kiitosta. Harjoittelujaksojen merkittävin hyöty oli ensinnäkin siinä, että opiskelijat pääsivät soveltamaan teoriassa opittua käytännössä. Toisekseen yleisesti ottaen se, että opiskelijoilla oli omia asiakkaita, koettiin erittäin hyödylliseksi, sillä omien asiakkaiden kautta opiskelijat pääsivät myös peilaamaan itseään tulevana puheterapeutteina sekä testaamaan omaa osaamistaan ja ammattirooliaan. Opiskelijat suorittivat yksittäisten asiakkaiden kanssa tehtävät harjoittelujaksot joko yksin tai parityönä, minkä lisäksi logopedian opintoihin sisältyy niin kutsuttu klinikkaharjoittelu, joka on ryhmämuotoinen, muutaman opiskelijan yhdessä suorittama terapiajakso. Yksi opiskelijoista muotoili sanoiksi sen, miten oppimista edesauttoi harjoittelujen sopiva eteneminen (esimerkki 13).

Esimerkki 13: oppimisen kaari

Y7: mä tykkäsin siitä miten meiän vuosikurssilla vielä oli että ensimmäinen harkka oli (.) parityönä (.) et sitte vaan riitti oikeesti se (.) että uskallat (.) tavata sen asiakkaan ((naurahtaa)) ja tehdä sen kanssa jotain ja (.) sitte saiki oman asiakkaan (.) joka oli vielä kuitenkin lapsi että oli jotain tuttu sitte oli oma asiakas ja se oli aikuinen (.) oli taas vähän jotain uutta [...] must semmonen hyvä kaari siinä oppimisessa että aina oli jotain tuttu tai jotain uutta

Yhden opiskelijan mukaan (esimerkki 14) omat asiakkaat ja näiden kanssa toteutetut kliiniset kuntoutusjaksot olivat logopedian opintojen tärkeintä antia.

Esimerkki 14: harjoittelut ja käytännönläheisyys

Y6: että on klinikkaharjoittelu ja sit toki se pitkä harjoittelu et kyl mä luulen et se antaa (.) sit sitä käytännönläheisyyttä et se on kyllä mun mielestä **tärkein** (.) osa opintoja

Kyseinen opiskelija täsmensi vielä harjoitteluiden antia ja minkälaisia asioita hän on harjoitteluiden ja ohjauksen myötä oppinut, ja näistä opeista merkityksellisimpänä korostui asiantuntijaroolin omaksuminen terapiatilanteessa (esimerkki 15).

Esimerkki 15: asiantuntijarooli

Y6: ihan se (.) suhteen luominen siihen asiakkaaseen ja ihan siinä sellasen (.) **asiantuntijaroolin** ottaminen siinä (.) et se on varsinkin siinä ekassa ensikontaktiterapiassa ni se oli ehkä suurin juttu (.) ja sitten tietysti ne eri (.) asiakasryhmät et (.) miten toimii missäkin tilanteessa [...] ehkä ne harjoittelut opettaa eniten sillai vähän tuo jotenkin varmuutta

Teoriakurssien merkitystä yhtään vähättelemättä opiskelijoiden silmissä harjoitteluiden merkitys käytännön oppimisen kannalta oli ilmeinen. Yksi haastatelluista kuvasikin harjoittelujaksoja ”tehopaketeiksi”, joissa tuli tiiviissä muodossa valtavan paljon asiaa, jota ei kenties olisi teoriakursseilla pystynyt mitenkään omaksumaan (esimerkki 16).

Esimerkki 16: tehopaketteja

Y4: sen käytännön kannalta on ollu kaikkein antoisimpia ne harjoittelut (.) ja jotenkin semmosia (.) @**tehopaketteja**@ et siinä harjoittelun aikana on oppinu tosi tosi monta asiaa (.) et niin monta eri asiaa et ehkä yhden tai kahden niistä olis napannu joltain teoriakurssilta mut siin tulee tiiviis paketis valtavan paljon

Toisaalta useissa haastatteluissa nousi myös esiin opiskelijoiden epävarmuus siitä, miten soveltaa teoriaa käytäntöön kliinisten harjoittelujaksojen aikana, ja epävarmuuden tunteita nostattivat muun muassa lausuntojen kirjoittaminen ja havainnointi terapiatilanteissa (esimerkit 17 & 18).

Esimerkki 17: luottamus omaan työhön

Y1: kauhistuttaa vaan ku kirjottelee niitä lausuntoja et @joku ottaa tän nyt tosissaan@ ((nauraa)) mää täällä jotain sanon että (.) @symbolista leikkiä@ ((nauraa)) joo (.) mutta olen myös kriittinen (.) omaa toimintaani kohtaan (.) tunnistan senkin mut (.) että se on se jännittävää

Esimerkki 18: havainnointi puheterapiatilanteessa

Y1: et enhän mää osaa havainnoida vaik mulla on itelläki lapsia ja (.) kavereiden lapset [...] mut emmä oo nähny niitä puheterapiatilanteessa (.) niin mun on kauheen vaikee sanoo et [...] mites nää leikkitaidot ja mitäs mä kirjaan tästä vuorovaikutuksesta (.) et tuntuu että (.) se teoriajuttu (.) ja sitten on se käytäntö et siinä varmaan menee aika pitkän aikaa kun ne yhistyy jotenki ja (.) syntyy se sellanen referenssi mihin sitte verrata

Ohjaus on oleellinen osa kaikkia logopedian opintojen aikana suoritettavia harjoittelujaksoja. Opiskelijan ohjaaja voi olla joko yliopistolta tai hän voi olla kentällä työskentelevä puheterapeutti. Usein opiskelijoilla on jokaisessa harjoittelujaksossa eri ohjaaja. Harjoitteluiden ohella myös ohjaus oli tekijä, joka auttoi yhdistämään teorian ja käytännön, sillä ohjauksessa ja ohjaajalta sai vinkkejä käytännön työn tekemiseen ja terapian edistämiseen (esimerkki 19).

Esimerkki 19: käytännön vinkkejä

Y2: et siinä on saanu hyviä vinkkejä ja näin mut on myös kyllä sitä (.) kohtaamistakin [...] on saanu semmosia hyviä konkreettisia vinkkejä mitä niitäkään ((naurahtaa)) ei ollu saanu siellä teoriaopinnoissa

Haastatteluissa nousi toistuvasti esiin, miten tärkeää ohjaus on työuraansa aloittelevalle puheterapeutille. Yksi haastatelluista (esimerkki 20) sanoikin, että ohjaus ja avun saaminen ovat ehdottoman tärkeitä työuraansa aloittelevalle puheterapeutille.

Esimerkki 20: ohjauksen merkitys

Y5: sit on kokenu et parhaiten on saanu siitä hyödyn ku ohjaajalla on oikeesti aikaa (.) auttaa ja tukee ja antaa sitä tietoa (.) ja sit sellanen (.) et saa hyviä vinkkejä ja neuvoja

miten voi omaa toimintaa sit vielä (.) muuttaa ja parantaa mut kyl se on ihan **ehdoton** et siihen saa paljon apuu ja ohjausta siihen (.) alkutaipaleelle

Ohjaukseen kohdistui kuitenkin myös hieman kritiikkiä, sillä esimerkiksi yhden haastateltavan mukaan ohjauksen laatu saattoi vaihdella paljonkin eri harjoittelujaksoilla (esimerkki 21).

Esimerkki 21: ohjauksen laadun vaihtelu

Y5: laatu niissä ohjauksissa on vaihdellu tosi paljon sitte eri harjotteluiden välillä (.) et joissakin tapauksissa on saanu tosi paljon tukee silt ohjaajalta ja on tuntunu et siit on hyötyny sit eniten et sit välillä on ollu tilanteita ku ei oo saanu (.) niin paljo sitä ohjausta ja sit se on ollu enemmän sellasta (.) rämpimistä ((naurahtaa)) ja tiedon etsimistä itse

5.3 Työssä jaksaminen

Haastatteluissa nousivat selvästi esiin myös ajatukset työn kuormittavuudesta ja huoli omasta jaksamisesta. Teemana opiskelijat pohtivat tätä yhtäältä nykyisyyteen ja opintoihin liittyen, ja toisaalta tulevaisuuteen ja tulevaan työuraan suuntautuen. Huoli tulevasta heijastui pelkona omasta loppuun palamisesta, kuten seuraavassa lainauksessa (esimerkki 22).

Esimerkki 22: loppuun palamisen pelko

Y7: sen takia kun on niin vähän puheterapeutteja niin sitten myös se että työn @määrä@ (.) ja se kun on kuullu että monet puheterapeutit varsinkin nuoret jotka juuri ((naurahtaa)) ovat valmistuneet niin palavat helposti @loppuun@ (.) niin sitten myös se (.) eri tavalla vaaran paikkana

Koska puheterapeuteista on pula lähestulkoon ympäri Suomen, haastatellut kokivat, että nimenomaan työn liiallinen määrä olisi pääasiallisin kuormitusta aiheuttava ja työssä jaksamista uhkaava tekijä. Alla olevassa esimerkissä (esimerkki 23) työn määrä yhdistyi rajojen vetämiseen hankaluuteen, kun avun tarvitsijoita on enemmän kuin puheterapeutti pystyy työssään auttamaan.

Esimerkki 23: kaikkea ei voi ottaa omille harteille

Y5: ku ei (.) pieneenä ihmisenä nyt voi tehdä noille asioille sit kuitenkin (.) iha hirveesti (.) ni ei (.) ei sitä sit saa jotenki ottaa (.) omille harteille sitä koko hommaa (.) mut onhan se tietenkii (.) vaikeeta varmasti (.) ku on niin monta kuka tarvii apuu ja ei sitä sit nopeesti saa (.) nii se on rankkaa

Syyt työn kuormittavuuden takana liittyivät useammankin opiskelijan haastattelussa siihen, millaisia luonteenpiirteitä puheterapeuteiksi hakeutuvilla henkilöillä yleisesti ottaen on, kuten tunnollisuus ja joustavuus (esimerkki 24).

Esimerkki 24: puheterapeuttien luonne

Y6: puheterapeutit yleensä on aika jotenki kunnianhimosia ja sit tavallaan aika @tunnollisia@ et sen huomaa mun mielestä jo opiskelijoissa (.) ja sit voin kuvitella hyvin et puheterapeutti ((naurahtaan)) on siellä aika joustava et @mä voin jäädä vielä töihin ja@ tällai ja opiskelee vapaa-ajalla hirveesti ja tällai et ehkä se vähä mietityttää

Puheterapeutit voivat työskennellä monenlaisissa eri tehtävissä ja työympäristöissä, ja tämä seikka nousi esiin myös työhyvinvointiin ja työssä jaksamiseen liittyen opiskelijoiden pohdiskellessa esimerkiksi julkisen ja yksityisen puolen eroavaisuuksia ja vaikutusta omaan kuormittuneisuuteen. Yhtäältä yksityisellä puolella voi tehdä lyhyempää päivää ja työviikkoa, mutta toisaalta vapaus järjestellä kalenteri oman mielensä mukaan voi tuoda tullessaan myös liian suuren työmäärän. Yksi haastatelluista ajattelikin, että kuormituksen säätelyn vuoksi olisi hyödyllistä, kun rajanveto esimerkiksi työaikaan liittyen tulisi selkeästi työnantajan puolelta (esimerkki 25).

Esimerkki 25: tuolloin tulet töihin ja tuolloin lähdet²

Y4: tällä kokemuksella en tiedä uskaltaisinko siihen ihan aluks lähtee [itsenäinen töiden aikatauluttaminen] ku tää on vähä tällasta (.) ei oo ihan putkeen menny tää aikatauluttaminen ni ehkä olis turvallisempaa jos joku sanoo et @tuolloin sitten tulet töihin mut tuolloin lähdet sen jälkeen et enää jää@

² Tässä esimerkissä sulkujen [] sisällä oleva maininta on tutkijan lisäys, joka täsmentää aihepiiriä, josta haastateltava ja haastattelija kyseisellä hetkellä puhuvat.

Toisaalta erään toisen haastateltavan puheessa (esimerkki 26) nousi esiin ajatus omaehtoisesti tapahtuvasta rajojen vetämisestä ja siitä, että vaikka opintojen kuormittavuuteen voidaan vaikuttaa esimerkiksi opettajien toimesta ja työelämän kuormittavuutta voidaan helpottaa työnohjauksen avulla, niin loppukädessä puheterapeutti on itse vastuussa omasta jaksamisestaan ja rajojen vetäminen on itse asiassa osa puheterapeutin ammattitaitoa.

Esimerkki 26: rajojen asettaminen

Y7: hyvä puheterapeutti mun mielestä (.) hyödyntää ne omat (.) vahvuutensa oli ne sitten jotain osaamisvahvuuksia tai persoonallisuuden vahvuuksia tai (.) muita (.) ja varmaan kun tästä nyt puhutaan niin hirveästi tuosta ylikuormittuneisuudesta ((naurahtaa)) niin hyvä puheterapeutti myös osaa asettaa omat rajansa (.) ja pitää huolta itsestään ja (.) vapaa-ajastaan ja muusta

5.4 Ammattiroolin kehittyminen

Ammattiroolin kehittymiseen liittyen jokainen haastateltava pohdiskeli sitä, miten heidän näkemyksensä ja ajatuksensa puheterapeutin työstä ja ammattiroolista olivat kehittyneet opiskelujen aikana. Yksi haastateltavista kuvaili tätä kehitystä siten, että opintojen edetessä hänen käsityksensä puheterapeutin työnkuvasta oli paitsi laajentunut, myös syventynyt ja muuttunut asiakaslähtöisemmäksi (esimerkki 27).

Esimerkki 27: terapeutin rooli

Y4: et on ymmärtänyt paremmin sen (.) terapeutin roolin siinä (.) sen asiakkaan elämässä että se (.) tavallaan se (.) mun työ terapeutina lähtee siitä et mitä se asiakas tarvitsee ja mikä hänelle on ongelma ja hän tietää sen itse tai hänen lähiympäristönsä eikä @minä@ tiedä sitä jonkun testin pohjalta tai suuren viisauteni pohjalta vaan hän tietää mikä on se (.) hänen haasteensa

Haastatelluilla opiskelijoilla oli melko samansuuntaisia näkemyksiä siitä, missä kehitysvaiheessa heidän ammatti-identiteettinsä opintojen loppuvaiheessa olivat: opiskelijat kokivat ammatti-

identiteettinsä kehittyneen paljonkin opintojen aikana, mutta he eivät kokeneet vielä olevansa ”valmiita” puheterapeutteja. Aiemmassa luvussa käsiteltiin opiskelijoiden kokemaa epävarmuutta, mutta toisaalta haastatteluissa nousi myös esiin armeliaisuus ja sallivuus omaa keskeneräistä ammatti-identiteettiä kohtaan, kuten seuraavassa esimerkissä (esimerkki 28) käy ilmi (lainauksessa opiskelijan mainitsema harjoittelu viittaa pitkään harjoitteluun).

Esimerkki 28: opiskelijaidentiteetti

Y3: on [vielä opiskelijaidentiteetti] ja mä haluan kyl nauttii viel siitä et nyt kun mä alotan (.) kohta joulun jälkeen harjottelun että aion ihan luvan kanssaki olla semmonen @noviisi@ siellä et ja et nyt minä olen täällä oppimassa minun ei tarvii vielä tietää kaikesta kaikkee (.) ja ottaa (.) ammentaa kaikilta muilta sitä (.) @tietoa@ että en koe (.) en ole valmis ((naurahtaan) puheterapeutti vielä

Yksi haastateltavista kuvasi tuntojaan ennen pitkään harjoitteluun lähtemistä siten, että vaikka hänellä oli vielä opiskelijaolo, niin hän havaitsi kasvaneensa puheterapeutina paljon opintojen aikana, ja erityisesti harjoittelujaksojen myötä, ja kykeni haastatteluhetkellä ajattelemaan asioita jo puheterapeutin näkökulmasta (esimerkki 29).

Esimerkki 29: puheterapeutin rooli

Y5: et on sellanen olo et (.) mul on ainaki @haisu@ et mitä mun pitäisi tehdä ((nauraa)) että jotain näistä asioist sit jo ymmärtää (.) ja (.) pystyy neuvoo tai arvioida tai (.) pohtii niit asioit (.) puheterapeutin näkökulmast sit kuitenkin (.) et kyl täst huomaa et on se puheterapeutin rooli kuitenkin jo kasvanu ihan hirveesti (.) siitä ekasta harjottelusta

Ammattiroolin kehittymiseen liittyen useissa haastatteluissa nousi esiin ajatus *terapeuttisuudesta*. Useimpien haastateltavien mielestä terapeuttisuus, terapeuttina toimiminen, asiakkaan kohtaaminen ja vuorovaikutustaidot olivat asioita, joita ei opinnoissa – varsinkaan teoriaopinnoissa – käsitelty tarpeeksi. Nämä seikat olivat myös sellaisia, etteivät ne olleet välttämättä juolahtaneet mieleenkään opintojen alkuvaiheessa, mutta opintojen edetessä asiakkaan kohtaamiseen ja terapeuttina toimimiseen liittyvät taidot ja osaaminen saivat enemmän jalansijaa. Yksi haastatelluista (esimerkki 30) esimerkiksi nosti esiin, että vaikka hänen kentällä tapaamansa puheterapeutit identifioituivat

ensisijaisesti *terapeuteiksi*, opinnoissa ei kuitenkaan kunnolla käsitelty sitä, mitä tarkoittaa olla terapeutti.

Esimerkki 30: terapeuttisuus

Y5: ku siihen liittyy tää terapeuttisuus (.) ni ehkä sekin käsite siihen tullu nyt ihan vastikään [...] mä olin kesällä (.) kesätöissä puheterapeuttiopiskelijana (.) terveystieteiden keskuksessa (.) ja siellä tapas paljon puheterapeutteja ketkä kaikki oli silleen että ensisijaisesti minä olen (.) **terapeutti** ni [...] se oli ehkä sellanen (.) puoli mitä meil ei oo opinnoissa käyty oikein läpi (.) et mitä on olla terapeutti sitten

Toinen haastateltavista taas koki vasta opintojen loppupuolella havahtuneensa siihen, että terapeuttihan sisältyy jo sanana puheterapeutin ammattinimikkeeseen (esimerkki 31).

Esimerkki 31: ei pelkkä puheterapeutti

Y5: itelle se oli jotenki tosi tärkeä huomio [...] ja nyt se vast sitte (.) kuitenkin neljäs vuosi (.) ja en ollu ees ajatellu missään vaihees et siihen koko sanaanki liittyy tää et se on (.) **terapeutti** ja sit sitä ei oo käsitelty ((naurahtaen)) mitenkään vielä

Opiskelijoilla oli kuitenkin jonkin verran eriäviä mielipiteitä siihen liittyen, miten hyvin terapeuttisuutta käsiteltiin opintojen aikana. Yksi haastateltava toi esiin, että opintojen aikana ei riittävästi käsitelty sitä, miten käytännössä olla *puheterapeutti*, eli miten kohdata asiakas ja olla vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa terapeuttisessä asettelussa (esimerkki 32).

Esimerkki 32: asiakkaan kohtaaminen

Y3: on siis (.) kouluttu paljon sitä et miten kirjoitetaan vaikka näitä kuntoutus (.) kertomuksia tai tällösiä (.) raportteja (.) mut sitte et miten itsessään @olla@ puheterapeutti ni ei siihen olla kauheesti puututtu et miten joku vaikka (.) on @vuorovaikutuksessa@ [...] miten asiakas kohdataan esimerkiks ni semmosesta ei oo mun mielestä koskaan ollu puhetta

Erään toisen haastateltavan mielestä terapeutisuutta kuitenkin käsiteltiin opinnoissa riittävästi, nimenomaan harjoittelujaksojen ohjauksien yhteydessä (esimerkki 33).

Esimerkki 33: terapeutisuuden käsittely ohjauksissa

Y9: se on semmonen harjoteltava asia ja mun mielest se on ehkä ollu ihan hyvä et se on liittynyt sit niihin ohjauksiin et en oikein tiedä et miten se tieto ois tarttunu niis teoriaopinnoissa tai et just se on hyvä et se on liittyny siihen käytäntöön tiiviisti

Ohjaukseen liittyen opiskelijat kokivat yhdeksi harjoittelujaksojen parhaista anneista niiden luoman mahdollisuuden itsereflektioon, oman toiminnan pohdiskeluun. Yksi haastatelluista (esimerkki 34) koki, että ohjaajat olivat suunnitelleetkin kysyvänsä ohjaustapaamisissa itsereflektioon kannustavia kysymyksiä.

Esimerkki 34: itsereflektio ja ohjaus

Y4: ohjaajat on selkeesti @suunnitelleetkin@ kysyvänsä sellaisia kysymyksiä (.) jotka tähtää aika paljon siihen itsensä (.) **reflektointiin** ja siihen että miten koet tämän tai (.) mitä olet oppinut tästä [...] et ei käyty läpi vaan niitä käytännön asioita ja käytännön harjotuksia vaan oli semmonen @tunnelma@ koko ajan et tässä nyt @voi@ ja pitääkin vähän pohtia tällösiä syvempiä (.) kysymyksiä myös

Itsereflektion rooli koettiin merkittäväksi nimenomaan ammatti-identiteetin kehittymisen kannalta. Yksi haastatelluista oli ennen logopedian opintojen aloittamista ajatellut, ettei opinnoissa joutuisi samalla tavalla reflektoimaan itseään ja omaa toimintaansa kuin esimerkiksi psykologian opiskelijat joutuvat, mutta huomasi olleensa väärässä, mikä selittyi sillä, että puheterapeutin työkin on lopulta vuorovaikutusta ja toisen ihmisen kohtaamista (esimerkki 35).

Esimerkki 35: itsereflektio

Y4: mut vielä enempi koen ite saaneeni irti harjottelujaksoillakin semmosesta (.) itsereflektiosta tai semmosesta oman toiminnan pohtimisesta [...] aattelin ensiks et onneks

tässä ei tarvii mitään sellasta käydä läpi kun tää on vaan puheterapiaa [...] ei tässä päässykään ihan niin helpolla et tää on kumminkin sitä (.) just sitä vuorovaikutusta ja sen ihmisen kohtaamista sillai ihmisenä

6 POHDINTA

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin logopedian maisterivaiheen opiskelijoiden kokemuksia siitä, miten heidän ammatti-identiteettinsä olivat kehittyneet heidän opintojensa aikana. Tutkimusaineisto koostui yhdeksältä osallistujalta kerätyistä teemahaastatteluista, joita analysoitiin induktiivisesti sisällönanalyysin keinoja hyödyntäen, eli aineistoa tarkasteltiin siitä näkökulmasta, mitkä teemat siitä nousivat selkeimmin esiin. Tutkimusaineistona olevat yksilöhaastattelut oli lähtökohtaisesti teemoiteltu menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen suuntautuviin pohdintoihin, mutta tässä tutkimuksessa pureuduttiin pelkästään nykyisyyteen, eli opintojen aikana tapahtuneeseen ammatti-identiteetin kehitykseen. Haastatteluista selkeimmin esiin nousevat teemat olivat 1) epävarmuus omasta osaamisesta, 2) kliinisen harjoittelun ja ohjauksen merkitys, 3) työssä jaksaminen ja 4) ammattiroolin kehittyminen. Esiin nousseet teemat ovat yhdenmukaisia niiden teemojen kanssa, jotka nousivat selkeimmin esiin aiemmassa, tämän tutkimuksen teoriaosuudessa esitellyssä opintojensa aikana ammatti-identiteetin kehitystä koskevassa tutkimuskirjallisuudessa.

6.1 Tulosten tarkastelu

Yksi tutkimusaineistosta keskeisimmin esiin nousseista teemoista oli opiskelijoiden tuntema epävarmuus. Epävarmuuden tuntemukset liittyivät etupäässä omaan osaamiseen ja kokemuksiin oman osaamisen rajallisuudesta ja riittämättömyydestä. Epävarmuuden teema on noussut keskeisesti esiin myös aiemmissa puheterapeuttiopiskelijoiden ammatti-identiteetin kehittymistä käsittelevissä tutkimuksissa (Kantola, 2017; Tapionkaski, 2020). Tämän epävarmuuden voidaan ajatella olevan suoraan yhteydessä aiemmassa tutkimuksessa esiin nousseeseen ammatillisen itsetunnon käsitteeseen (vrt. Petsalo, 2017; Viitala, 2008). Vahva ammatillinen itsetunto on subjektiivinen voimavaratekijä, joka vaikuttaa työssä jaksamiseen ja työhyvinvointiin. Myös nämä teemat nousivat esiin tutkimusaineistossa opiskelijoiden pohtiessa sekä opintojen että tulevan työuran kuormittavuutta. Osassa haastatteluista nousi esiin huoli omasta jaksamisesta, mikä liittyi esimerkiksi puheterapeuttipulaan ja työmäärään tai yksilöllisiin, persoonallisuuteen liittyviin tekijöihin. Näitä tekijöitä yksi haastateltavista kuvaili siten, että puheterapeuteiksi hakeutunee jo lähtökohtaisesti kunnianhimoisia, tunnollisia ja joustavia henkilöitä, jotka saattavat ottaa harteilleen liian ison kuorman kannettavaksi. Toisaalta kuormituksen säätely ja omien rajojen vetäminen nähtiin kuitenkin myös osaksi puheterapeutin ammattitaitoa. Vastaavia näkemyksiä on noussut esiin myös aiemmassa

tutkimuksessa niin puheterapeuttien kuin esimerkiksi psykologien kohdalla (ks. Honkakorpi, 2015; Roukala, 2018; Perämäki, 2016).

Yksi opiskelija kuvaili opintojen antia siten, että opinnoista saa peruspohjan, jonka päälle voi lähteä työelämässä rakentamaan. Toinen opiskelija taas sanoi, että opinnoista oli saanut ikään kuin valmiudet oppimiseen, joka suurimmaksi osaksi kuitenkin tapahtuisi vasta työelämässä ja tosielämän käytännön myötä. Yhdensuuntaiset näkemykset nousevat esiin myös esimerkiksi Kalliomäen (2011) sosiaali-, hoito- ja terveysalaa käsittelevässä tutkimuksessa, jossa esitetään korkeakoulutuksen tärkeimmäksi tehtäväksi generisten taitojen ja oppimaan oppimisen kehittäminen sen sijaan, että opintojen aikana pyrittäisiin muodostamaan spesifejä, tiettyihin ammatteihin kiinnittyviä identiteettejä.

Yleinen kokemus haastateltujen opiskelijoiden keskuudessa oli siis se, että koska logopedian opinnot ja tuleva puheterapeutin työnkuva ovat niin laajat, opinnot voivat parhaimmillaankin tarjota vain pintaraapausun kaikesta siitä, mitä alaan sisältyy. Yksi haastateltavista kuvailikin itseään ”valepuheterapeutiksi”, sillä hän koki osaavansa jotain, muttei kuitenkaan läheskään kaikkea. Useassa haastattelussa nostettiin kuitenkin esiin myös se, mitä opinnoista jäi opiskelijoiden mielestä puuttumaan, nimittäin vuorovaikutustaitojen, asiakkaan kohtaamisen ja terapeuttisuuden käsittelyä. Nämä seikat ovat nousseet esiin myös aiemmissa puheterapeuttiopiskelijoiden ammatti-identiteettiä käsittelevissä tutkimuksissa (vrt. Tapionkaski 2020; Kantola, 2017). Yksi haastatelluista kertoi vasta opintojen loppupuolella heränneensä siihen ajatukseen, että puheterapeuttihan on nimensäkin mukaisesti *terapeutti*. Haastatellun mielestä tätä seikkaa ei ollut käsitelty opinnoissa, varsinkaan teoriaopinnoissa, lainkaan. Tästä näkemyksestä opiskelijoilla oli kuitenkin hieman eriäviä mielipiteitä, sillä yhden haastateltavan kokemus oli, että terapeuttisuus oli tullut riittävästi esiin opinnoissa nimenomaisesti ohjauksen myötä.

Opintojen antiin ja epävarmuuden tuntemuksiin liittyen yksi huolenaihe opiskelijoiden parissa oli se, miten soveltaa teoriassa opittua käytäntöön. Yksi haastatelluista kuvasi tätä haastetta osuvasti sanomalla, että opintojen myötä hän on kyllä oppinut problematisoimaan ja osaa esimerkiksi määritellä, mistä häiriöstä tietyn asiakkaan kohdalla lienee kyse, mutta tämä problematisointi ei kuitenkaan auta lainkaan siinä, mitä hänen sitten työssään pitäisi oikeasti tehdä. Tätä teorian ja käytännön yhteensovittamista edesauttavat kuitenkin suuresti opintoihin sisältyvät monimuotoiset harjoittelujaksot sekä näihin sisältyvä ohjaus. Kliinisten harjoittelujaksojen ja ohjauksen merkitys on korostunut myös aiemmissa, opintojen aikaista identiteetin kehittymistä käsittelevissä tutkimuksissa

sekä puheterapia-alalla että lähialoilla, kuten hoitoalalla ja toimintaterapiassa (ks. Brumfitt & Freeman, 2007; Kantola, 2017; Stolt, 2011). Yleisesti ottaen se, että opiskelijoilla oli omia asiakkaita ja näiden parissa toteutettavia kuntoutusjaksoja, koettiin tärkeimmäksi tekijäksi opinnoissa. Harjoittelujaksot auttoivat erityisesti juuri teorian ja käytännön yhdistämisessä, minkä lisäksi ohjauksessa sai paitsi hyviä käytännön vinkkejä, myös mahdollisuuden itsereflektioon, joka myös koettiin erittäin tärkeäksi puheterapeutin ammatti-identiteetin rakentumisessa. Itsereflektion merkitys on noussut esiin aiemmassakin tutkimuksessa (ks. esim. Hill, Davidson & Theodoros, 2012).

Aiemmissa ammatti-identiteetin opintojen aikaista kehitystä käsittelevissä tutkimuksissa tuodaan esille ammatti-identiteetin kehitykseen vaikuttaneet sosiaaliset tekijät. Esimerkiksi Reponen ja Ruodemäen (2018) toimintaterapeuttiopiskelijoita koskevassa tutkimuksessa korostuivat ammattiryhmään sosiaalistumiseen sisältyvä vuorovaikutus, yhteenkuuluvuuden tunne ja ammattiin liittyvien arvojen omaksuminen. Yksilön ja yhteiskunnan välinen vuorovaikutus ammatti-identiteetin kehittymisessä näkyi myös Kalliomäen (2011) sosiaali- hoito- ja terveystieteiden opiskelijoiden ammatti-identiteetin kehitystä käsittelevässä tutkimuksessa, jossa tämä vuorovaikutus näkyi esimerkiksi opiskelijoiden sitoutumisena omaan alaan. Viitalan (2008) opinto-ohjaajien ammatti-identiteettiä käsittelevässä kehittämishankkeessa taas korostettiin yhteisöllisyyden kokemuksen ja vertaisoppimisen merkitystä. Tämä sosiaalinen aspekti ei kuitenkaan noussut selkeästi esiin tämän tutkimuksen aineistossa, vaikkakin osa haastateltavista sivusi aihetta ohimennen.

Puheterapeutin työkentän moninaisuus johtaa myös siihen, että puheterapeutti kohtaa työssään runsaasti valinnan mahdollisuuksia koskien esimerkiksi sitä, millaisessa ympäristössä hän haluaa työskennellä ja millaisiin asiakkaisiin tai asiakasryhmiin hän haluaa erikoistua. Kuten tämän tutkimuksen teoriaosuudessa tuodaan ilmi, nämä valinnan mahdollisuudet edellyttävät ammattilaiselta identiteettityötä, eli identiteetin tietoista työstämistä ja pohdiskelua (Kuusela, 2006). Voidaankin sanoa, että vaikka logopedian koulutusohjelmasta valmistuneiden maisterien tulevaisuus näyttää siinä mielessä ruusuiselta, että töitä ja valinnan mahdollisuuksia riittää, niin tämä valintojen runsaus teettää myös työtä ja laittaa opiskelijoiden orastavan ammatti-identiteetin koetukselle.

Oman keskeneräisyyden sietäminen on hyvin tärkeää opintojensa loppuvaiheessa olevilla ja työelämään siirtyvillä puheterapeuteilla erityisesti siitä syystä, että puheterapeutin työnkuva voi vaihdella suuresti sekä työympäristöjen että asiakasryhmien monipuolisuuden vuoksi. Puheterapeutti voi esimerkiksi työskennellä julkisella sektorilla perusterveydenhuollossa, jossa kohtaamiset asiakkaiden kanssa saattavat olla lyhyitä ja arviointipainotteisia, tai puheterapeutti voi työskennellä

yksityisellä puolella, jossa hän voi toteuttaa hyvinkin pitkiä kuntoutusjaksoja samojen asiakkaiden kanssa. Tämä puheterapeutin työkentän moninaisuus heijastuu myös logopedian opintoihin, joiden pohjalta opiskelija saa hyvän yleiskuvan kaikesta siitä, mitä työhön sisältyy, mutta syvällisempi perehtyminen esimerkiksi eri häiriö- tai asiakasryhmiin tapahtuu väistämättä vasta työelämässä ja käytännön työ- ja asiakaskokemusten karttumisen myötä.

Vaikka tähän tutkimukseen haastatellut opiskelijat nostivat esiin paljon epävarmuuden tunteita omaa osaamistaan kohtaan, heidän puheessaan ilmeni paljon myös armeliaisuutta omaa epävarmuuttaan kohtaan, ja esimerkiksi yksi haastateltavista ilmaisi menevänsä pitkään harjoitteluun ”luvan kanssakin noviisina”. Toinen haastateltavista taas sanoi olevansa haastatteluhetkellä, eli opintojensa loppuvaiheessa, sinut sen seikan kanssa, ettei hän tiedä kaikesta kaikkea, sillä kenenkään ei mitenkään olisikaan mahdollista hallita kaikkea sitä tietoa, mitä opintoihin sisältyy. Opiskelijat vaikuttavat siis olevan hyvin perillä oman osaamisensa ja tietämyksensä rajoista ja rajallisuudesta ja hyväksyvät sen, ettei oppiminen toki lopu heidän valmistuttuaan, vaan itse asiassa siitä se vasta alkaa. Tämän tutkimuksen tulokset osoittavatkin, että puheterapeuttiopiskelijoilla ammatti-identiteetin kehitys on pitkäkestoinen ja jatkuva prosessi, joka edellyttää työkokemuksen karttumista, mutta toisaalta tämä prosessi alkaa jo ennen opintojen aloitusta ja vahvistuu opintojen aikana.

6.2 Menetelmän pohdinta

Aineistonkeruumenetelmänä tutkimushaastattelu on joustava menetelmä, joka sopii monenlaisiin lähtökohtiin ja tarkoitukseen (Hirsjärvi & Hurme, 2015). Tieteellisenä metodina tutkimushaastattelu tarjoaa monenlaisia etuja ja hyötyjä, mutta toisaalta siihen sisältyy aina myös haasteita. Nämä haasteet liittyvät esimerkiksi haastattelutilanteen konteksti- ja tilannesidonnaisuuteen sekä siihen, että tulosten analysointi edellyttää tutkijalta aina tulkintaa. Tämän vuoksi tutkijan tulee olla tarkkana pohtiessaan sitä, miten yleistettäviä tutkimuksen tulokset ovat. Tässä tutkimuksessa tutkimusaineisto koostui teemahaastatteluista, joissa keskustelua ohjasivat nimensä mukaisesti tietyt teemat. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä (Hirsjärvi & Hurme, 2015), jolle on ominaista se, että vaikka tutkijan etukäteen määrittelemät näkökulmat ohjaavat keskustelua, keskustelun ei tarvitse pysyä teemoissa ankarasti, vaan haastateltavat voivat nostaa esiin niitä seikkoja, jotka heidän mielestään ovat aiheen kannalta keskeisimpiä. Tämä mahdollistaa sen, että tutkittavien oma ääni pääsee kuuluviin.

Analyysimenetelminä induktiivinen sisällönanalyysi ja teemoittelu toimivat hyvin tämänkaltaisen tutkimusaineiston käsittelyssä. Induktiivinen tutkimusote merkitsi, että aineistoa tarkasteltiin ennakkoluulottomasti siltä kannalta, mitkä teemat siinä nousivat esiin. Teemoittelu – kuten laadullinen tutkimus yleensä – edellyttää kuitenkin väistämättä aina tutkijan subjektiivista tulkintaa. Toisin sanoen, vaikka haastatteluaineistosta nousee selkeästi tiettyjä teemoja esiin, näiden jaottelu ja luokittelu on kuitenkin tutkijan oman harkintakyvyn varassa. Samat teemat olisi siis voitu teemoitella myös eri tavalla eri tutkijan toimesta. Tässä tutkimuksessa aineiston käsittely rajattiin nykyisyyteen, eli menneisyyttä ja tulevaisuutta ei sisällytetty aineiston analyysiin. Tämäkään rajanveto ei kuitenkaan ollut selkeä, kuten eivät teemoittelunkaan rajat, sillä menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus saattoivat yhdistyä haastateltavien puheessa, kuten esimerkiksi työssä jaksamisen yhteydessä, jossa haastatellut pohtivat samanaikaisesti sekä nykyistä jaksamista että mahdollista tulevaa kuormitusta.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltujen haastatteluaineistojen kerääjä oli haastateltavien kanssa saman oppiaineen pääaineopiskelija, joskin eri vuosikurssilta. Voidaankin pohtia, vaikuttiko tämä haastattelijan asema jollain lailla haastateltavien antamiin vastauksiin ja jos vaikutti, niin miten. Tutkimushaastatteluissa on perinteisesti peräänkuulutettu haastattelijan neutraaliutta (ks. esim. Ruusuvuori & Tiittula, 2017), mutta käytännössä neutraaliuden noudattaminen voi olla hankalaa ja haastattelun onnistumisen kannalta jopa haitallista. Näin käy esimerkiksi, jos haastateltava kokee haastattelijan neutraaliuden passiivisuutena tai välinpitämättömyytenä. Täytyy myös muistaa, että haastattelu on aina vuorovaikutustilanne, jossa henkilöt luovat merkityksiä yhdessä (Hirsjärvi & Hurme, 2015). Niin ollen, koska vuorovaikutustilanteet syntyvät *tässä ja nyt*, ne eivät koskaan voi ollakaan täysin neutraaleja ja niihin vaikuttavat hyvin monenlaiset yksilölliset ja sosiaaliset tekijät. Lisäksi se, että haastattelija ja haastateltavat olivat saman oppiaineen opiskelijoita, saattoi hyvin olla myös hyödyllinen tekijä haastattelujen informaatioarvon kannalta, sillä aihealueen ollessa haastattelijalle omakohtaisesti tuttu hänen oli esimerkiksi helppo tehdä haastateltaville tarkentavia kysymyksiä.

6.3 Työn kliininen merkitys ja jatkotutkimusaiheita

Ammatti-identiteetin kehittymisen tarkastelu antaa eväitä opetukseen ja ohjaukseen ja auttaa opiskelijoita kehittämään realistisen kuvan omasta osaamisestaan ja toisaalta opintoihin liittyvistä osaamisvaatimuksista/-tavoitteista. Kuten todettu, ammatti-identiteetin kehittyminen on jatkuva ja

aikaa vievä prosessi, joka edellyttää kokemuksen karttumista, joten ei voida olettaakaan, että ammattiin vasta valmistuvalla opiskelijalla olisi pitkälle kehittynyt ammatti-identiteetti. Kuitenkin ammatti-identiteetin voidaan ajatella kehittyvän jo ennen opintojen aloitusta ja vahvistuvan opintojen aikana, erityisesti käytännön harjoittelujaksojen aikana, joten valmistuvallakin opiskelijalla on jo työuran aloittaessaan orastava puheterapeutin ammatti-identiteetti.

Puheterapeuttien tehtäväkirjo on hyvin laaja ja alati muuttuva. Logopedian opinnoissa tämä pyritään ottamaan huomioon, vaikka painopiste onkin edelleen opiskelijoiden tukeminen heidän oppimispoluillaan kohti yksilöterapeutteina toimimista (Launonen, 2013). Asiakaskunnan muutokseen liittyviä seikkoja ovat esimerkiksi moniongelmaisten sekä monikulttuuristen- ja kielisten asiakkaiden lisääntyminen. Koska puheterapeutit toimivat niin monenlaisissa asiantuntijatehtävissä, vastavalmistuneet ja kokemattomat puheterapeutit voivat tuntea olonsa epävarmoiksi, kun opintojen aikana kertyneet ammattitiedot-, -taidot ja -osaaminen tuntuvat riittämättömiltä niiden laaja-alaisten ja monimutkaisten kysymysten äärellä, joita puheterapeutti työssään kohtaa. Tästä syystä on erityisen tärkeää tutkia puheterapeuttiopiskelijoiden opintojen aikana kehittyvää ammatti-identiteettiä ja pohtia sitä, miten tätä kehitystä voitaisiin parhaiten tukea.

Ajateltaessa esimerkiksi *terapeuttisuutta* ja asiakkaan kohtaamisen taitoja, jotka nousivat tutkimusaineistossa toistuvasti esiin, näitä seikkoja voitaisiin käsitellä myös teoriakursseilla enemmän, jotta niiden käsittely ei jäisi pelkästään harjoittelujaksojen ja ohjauksien varaan. Opintoihin ja kursseihin voisi siis sisällyttää enemmän senkaltaisten asioiden pohtimista, kuin mitä tarkoittaa olla *terapeutti*, ei pelkästään *puheterapeutti*, miten kohdataan asiakas ja miten esimerkiksi osallistujien roolit (terapeutti ja asiakas) vaikuttavat osallistujien väliseen vuorovaikutukseen puheterapiatilanteissa. Tärkeää olisi tarttua myös opiskelijoiden kokemiin epävarmuuksiin esimerkiksi selkeästi sanallistamalla opetustilanteissa se, että vaikka opeteltavan teorian tiedon määrä on valtava, opiskelijoiden ei kuitenkaan oleteta hallitsevan kaikkea ja tietävän kaikesta kaiken, vaan olennaista on *oppimaan oppiminen*, ja teoriakursseilla esiteltyihin seikkoihin voi aina palata työelämässä, jolloin voi etsiä lisää tietoa todellisten asiakaskeksien yhteydessä. Mitä tulee ohjaukseen, opiskelijoiden kokemukset ohjauksen laadusta vaihtelivat, joten ohjauksen käytäntöjen yhtenäistäminen esimerkiksi siten, että ohjauksiin sisältyisi enemmän opiskelijan identiteettityön tukemista voisi olla paikallaan. Identiteettityöllähän tarkoitettiin identiteetin tietoista työstämistä ja pohtimista, joten tätä edesauttaisi esimerkiksi se, että ohjauksiin sisältyisi aina opiskelijan itsereflektion käsittelyä, kuten millaisia ajatuksia ja tunteita opiskelijoissa herää ja miten he ovat kokeneet roolinsa puheterapeutina muuttuneen harjoitusjaksojen myötä.

Tässä tutkimuksessa ammatti-identiteettiä käsitteleviä yksilöhaastatteluja tarkasteltiin siltä pohjalta, mitä teemoja niissä nousi esiin nimenomaan *opiskelujen aikana* tapahtuvaan identiteetin kehittymiseen liittyen. Samaisia haastatteluaineistoja voisi hyödyntää myös tutkimalla opiskelijoiden menneisyyteen tai tulevaisuuteen suuntautuvia ajatuksia, näkemyksiä ja pohdintoja omasta ammatti-identiteetistään: mitkä tekijät johtivat heidän alavalintaansa ja toisaalta millaisena he näkevät oman tulevan ammatti-identiteettinsä valmistuttuaan ja työelämässä toimiessaan. Lisäksi puheterapeuttiopiskelijoiden ammatti-identiteetin kehittymistä käsittelevää tutkimusta kannattaisi toteuttaa pitkittäistutkimuksena, jolloin voitaisiin analysoida samoilta opiskelijoilta esimerkiksi ensimmäisenä ja viimeisenä opiskeluvuonna sekä opiskelujen puolivaiheessa kerättyjä haastatteluaineistoja ja tarkastella näiden avulla, miten opiskelijoiden käsitykset ja näkemykset itsestä tulevana puheterapeutina ovat muuttuneet opintojen edetessä.

7 LÄHDELUETTELO

- Brumfitt, S. & Freeman, M. (2007). Speech and language therapy students' perceptions of learning in a university clinical setting. *Learning in Health & Social Care*, 6, 231–244.
- Brunou, R., Klippi, A. & Rautakoski, P. (2017). Afaattinen ihminen ja lähi-ihminen – Afasian paripuheterapia APPUTEssa. Teoksessa A. Klippi, A-M. Korpijaakko-Huuhka, M. Lehtihalmes & P. Rautakoski (toim.). *Afasia – Aikuisiän kielihäiröiden aivoperusta ja kuntoutus* (s. 266–274). Helsinki: Gaudeamus.
- Ervast, L. (2019). Puheterapia kielellisessä erityisvaikeudessa. Duodecim: Käypä hoito -suositus. Haettu 19.4.2020 osoitteesta <https://www.kaypahoito.fi/nix01478>.
- Eteläpelto, A. & Vähäsantanen, K. (2006). Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa (toim.), *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu*. Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja (s. 26–49). Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Hill, A., Davidson, B. & Theodoros, D. (2012). Reflections on clinical learning in novice speech-language therapy students. *International Journal of Language and Communication disorders*, 47, 413–426.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2015). Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö (e-kirja). Helsinki University Press: Gaudeamus.
- Honkakorpi, P. (2015). “Raskas työ mutta hirveän palkitsevaa” – Puheterapeuttien työssä jaksaminen ja siihen vaikuttavat tekijät. Logopedian pro gradu -tutkielma, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto.
- Huttunen, K. (2001). Puheterapeutti tutkijana ja oman työnsä kehittäjänä. *Puhe ja kieli*, 21 (4), 177–188.
- Hökkä, P. (2015). Ammatillisen identiteetin neuvottelu työelämätaidoksi. *Osviitta*, 4/2015, 4–7.
- Jauhiainen, R. (2016). Puheterapeuteista huutava pula – alueelliset erot kasvavat. *Yle Uutiset*. Haettu 20.4.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-9243946>.
- Jauhiainen, S. (2020). Puheterapeuttiopiskelijoiden ammatti-identiteetin kehittyminen – Narratiivinen kirjallisuuskatsaus. Logopedian kandidaatintutkielma, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto.
- Kalliomäki, A. (2011). Ammatillinen identiteetti korkeakouluopiskelijoilla. Tarkastelussa sosiaali-, hoito- ja terveystalat. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, Opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto.

- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede*, 25 (4), 291–301.
- Kantola, E. (2017). Puheterapeuttiopiskelijoiden ammatti-identiteetin ja ammatillisen osaamisen kehittyminen syventävän kliinisen harjoittelun aikana. Logopedian pro gradu -tutkielma, Humanistinen tiedekunta, Oulun yliopisto.
- Koivusalo, H., Joronen, K. & Koivula, M. (2014). Hoitotyön opettajaopiskelijoiden ammatti-identiteetti hoitotieteen pedagogisissa opinnoissa. *Hoitotiede*, 26 (3), 154–165.
- Kuusela, P. (2006). Realismi ja sosiaalisen identiteetin episteeminen status. Teoksessa P. Rautio & M. Saastamoinen (toim.), *Minuus ja identiteetti – Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma*, (34–52). Tampere: Tampere University Press.
- Kyngäs, H., Elo, S., Pölkki, T., Kääriäinen, M. & Kanste, O. (2011). Sisällönanalyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. *Hoitotiede*, 23 (2), 138–148.
- Launonen, K. (2013). Puheterapeutin muuttuva asiantuntijarooli. *Puheterapeutti*, 1, 4–7.
- Launonen, K. (2016). Puheterapeutin työn ja logopedian harjoittelujen edellyttämät ominaisuudet. Haettu 2.4.2020 osoitteesta https://puheterapeuttiliitto.fi/wp-content/uploads/2019/05/Puheterapeutin_tyon_vaatimat_ominaisuudet.pdf.
- Logopedian koulutus (n.d.). Tampereen yliopisto. Haettu 4.4.2020 osoitteesta <https://www.tuni.fi/fi/tule-opiskelemaan/logopedian-koulutus#switcher-trigger--overview>.
- Meriläinen, M., Haapala, A. & Vääntinen, T. (2013). Opiskelijoiden hyvinvointi ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä. Lähtökohtia ja tutkittua tietoa ohjauksen ja pedagogiikan kehittämiseen. Mikkelin Ammattikorkeakoulun tutkimuksia ja raportteja (77).
- Perämäki, R. (2016). Työn vaatimusten ja voimavarojen yhteys uupumisasteiseen väsymykseen ja ammatilliseen itsetuntoon: psykologinen työstä irrottautuminen yhteyttä muuntavana tekijänä. Psykologian pro gradu -tutkielma, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto.
- Petsalo, S. (2017). Luokanopettajien työn imu, työkokemus sekä ammatillinen itsetunto. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, Opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto.
- Reponen, M-M. & Ruodemäki, A. (2018). ”Ehkä tää todellakin on mun ammatti ja ehkä mä pystyn tähän”. Toimintaterapeuttiopiskelijoiden ammatti-identiteetin rakentuminen opintojen aikana. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan opinnäytetyö, Toimintaterapian tutkinto-ohjelma, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

- Roukala, K. (2018). Yksityisellä sektorilla työskentelevien puheterapeuttien työssä jaksaminen ja työn kuormituksista palautuminen. Logopedian pro gradu -tutkielma, Lääketieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto.
- Ropo, E., Sormunen, E. & Heinström, J. (2015). Identiteetti ja informaatiolukutaito oppimisen ja opetuksen haasteena. Teoksessa Ropo, E., Sormunen, E. & Heinström, J. (toim.), *Identiteetistä informaatiolukutaitoon: tavoitteena itsenäinen ja yhteisöllinen oppija*, (s. 9–16). Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (2017). Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*. E-kirja. Tampere: Vastapaino.
- Saastamoinen, M. (2006). Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Teoksessa P. Rautio & M. Saastamoinen (toim.), *Minuus ja identiteetti – Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma*, (170–180). Tampere: Tampere University Press.
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Opetusjulkaisuja 62: Julkisojohtaminen 4. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja.
- Seppänen, E.-L. (1997). Vuorovaikutus paperilla. Teoksessa L. Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet* (s. 18–31). Tampere: Vastapaino.
- Stolt, J. (2011). Opiskelijasta sairaanhoitajaksi – Käytännön harjoittelujaksot sairaanhoitajaopiskelijan ammatillisen identiteetin rakentamisen tukena. Kasvatustieteiden tiedekunnan pro gradu -tutkielma, Lapin yliopisto.
- Suomen Puheterapeuttiliitto (2018). Logopedian koulutuspaikkamäärän lisääminen. Haettu 18.4.2020 osoitteesta <https://puheterapeuttiliitto.fi/wp-content/uploads/2018/12/Kannanotto-logopedian-koulutuspaikkam%C3%A4%C3%A4r%C3%A4n-lis%C3%A4misest%C3%A4-19.10.2018.pdf>.
- Suomen Puheterapeuttiliitto (2015). Puheterapeutin etiikka. Haettu 18.4.2020 osoitteesta https://puheterapeuttiliitto.fi/wp-content/uploads/2018/06/Puheterapeutin_ettiset_ohjeet.pdf.
- Suomen Puheterapeuttiliitto (2020). Puheterapiapalvelut. Osoitteessa: <https://puheterapeuttiliitto.fi/puheterapia/puheterapiapalvelut/>.
- Säilä, A. & Zetterman, S. (2019). Parkinsonin taudin dementia – miten muistisairaus ilmenee esimerkkipotilaalla. Sairaanhoitajakoulutuksen opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu.

- Tapionkaski, S. (2020). Puheterapeuttiopiskelijoiden ammatillinen identiteetti omaelämäkerrallisissa ryhmähaastatteluissa – Narratiivinen näkökulma. Logopedian pro gradu -tutkielma, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. E-kirja. Uudistettu laitos. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Haettu 22.4.2020 osoitteesta https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.
- Viitala, M. (2008). Opinto-ohjaajan ammatti-identiteetti. Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä. Kasvatustieteiden tiedekunta, Jyväskylän yliopisto.
- Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto (2017). Aineistonhallinnan käsikirja. Osa 7: kvalitatiivisen datatiedoston käsittely. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.uta.fi/aineistonhallinta/fi/kvalitatiivisen-datan-kasittely.html#litterointi>.15.6.2019

Liite 1. Tutkimustiedote- ja lupa

Tutkimuksen nimi: Puheterapeuttiopiskelijoiden ammatillinen omaelämäkerrallinen identiteetti

TIEDOTE TUTKITTAVILLE JA SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Tutkijoiden yhteystiedot

Opinnäytetyön tekijä: FT, dosentti Sanna Tapionkaski, logopedian tutkinto-opiskelija

Sähköposti: sanna.tapionkaski@tuni.fi

Opinnäytetyön ohjaaja: FT, dosentti Leena Rantala, logopedian yliopistonlehtori

Sähköposti: leena.rantala@tuni.fi

Tutkimuksen taustatiedot: Tutkimus toteutetaan Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa logopedian oppiaineessa vuosina 2019–2020. Tutkimusaineistoa hyödynnetään opinnäytetyön tekijän maisterintutkielmassa sekä sen pohjalta laadittavassa tieteellisessä artikkelissa. Lisäksi tutkimukseen kerättäviä yksilöhaastatteluja voidaan hyödyntää myös muissa logopedian oppiaineen opinnäytetöissä (kandidaatin- ja maisterintutkielmat). Tutkimuksen anonymisoituja tuloksia voidaan lisäksi hyödyntää yliopisto-opetuksessa.

Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja merkitys: Tutkimuksessa selvitetään puheterapeuttiopiskelijoiden käsityksiä ammatillisesta identiteetistään opintojen loppupuolella. Verrattuna muihin ammattiryhmiin puheterapeuttien ammatillisesta identiteetistä tai puheterapeuttiopiskelijoiden ammatillisen identiteetin kehittymisestä on niukasti tutkimusta. Logopedian opinnot ovat kuitenkin hyvin käytännönläheisiä ja opintoihin sisältyy paljon asiakastyöhön liittyvää harjoittelua: onkin kiinnostavaa ja tärkeää tutkia, miten ammatillinen identiteetti alkaa kehittyä jo opintojen aikana. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää logopedian opintojen ja ohjauksen sekä harjoittelujen kehittämisessä. Tuloksilla voi olla annettavaa myös, kun pohditaan vastavalmis-tuneiden puheterapeuttien täydennyskoulutus- ja mentorointitarpeita. Tulokset liittyvät laajemmin osaksi tutkimuskenttää ammatillisen identiteetin kehittymisestä yliopisto-opintojen aikana.

Tutkimusaineiston käyttötarkoitus, käsittely ja säilyttäminen: Yliopiston opinnäytetyöntekijät/tutkijat saavat hankitun aineiston tutkimuskäyttöön tutkimusta koskevien eettisten sääntöjen ja tutkimusluvan puitteissa. Tutkimusaineisto anonymisoidaan siten, että tutkittavat henkilöt eivät ole tunnistettavissa. Haastatteluaineisto kerätään digitaalisina äänitiedostoina, ja äänitiedostot sekä niistä tehdyt haastattelulitteraatit tallennetaan salasanasuojatulle kovalevyille. Tutkimuksen aikana aineistoon on pääsy ainoastaan tutkimusta tekeillä opinnäytteentekijöillä ja heidän ohjaajallaan. Aineistoa säilytetään Tampereen yliopistolla logopedian oppiaineen tiloissa lukitussa kaapissa. Tutkimuksen päätyttyä digitaaliset äänitiedostot hävitetään. Mikäli osallistujat antavat luvan, anonymisoidut haastattelulitteraatit tallennetaan tutkimuksen päätyttyä

Yhteiskuntatieteellisen Tietoarkiston digitaaliseen portaaliin mahdollista jatkokäyttöä varten myöhemmissä tutkimuksissa. Tietoarkisto arvioi tutkijan tekemän anonymisoinnin, tekee tarvittaessa lisää poistoja ja muokkaa aineiston pitkäaikaissäilytykseen ja jatkokäyttöön soveltuvaksi. Mikäli osallistujat eivät anna tähän lupaa, myös anonymisoidut haastattelulitteraatit hävitetään tämän tutkimuksen päätyttyä.

Menettelyt, joiden kohteeksi tutkittavat joutuvat: Tutkimusaineisto koostuu puheterapeuttiopiskelijoilta kerättävistä omaelämäkerrallisista haastatteluista, joissa opiskelijat pohtivat sekä syitä alan valintaan (menneisyys), identiteettiään logopedian opiskelijana (nykyisyys) sekä ammatti-identiteettiään puheterapeutina (tulevaisuus). Haastattelut kerätään tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa keväällä 2019 fokusryhmähaastatteluina. Tutkimuksen toisessa vaiheessa loppukevällä–syksyllä 2019 kootaan uusi ryhmä tutkimushenkilöitä, joilta kerätään yksilöhaastattelut. Tavoitteena on fokusryhmähaastatteluissa haarukoida keskeisiä esiin nousevia teemoja, ja tarkentaa keskustelua näistä yksilöhaastatteluissa. Alla oleva suostumus aineistonkeruuseen koskee tutkimuksen toista vaihetta loppukevällä–syksyllä 2019 eli yksilöhaastatteluja.

Aineiston kerää tämän tutkimuksen opinnäytetyön tekijä. Haastattelut dokumentoidaan äänitallenteina. Fokusryhmähaastattelujen sisältöä koskee opiskelijoiden opintojensa aikana allekirjoittama salassapitosopimus, jossa määritellään salassa pidettäväksi myös julkaisemattomat tutkimusaineistot. Haastatteluissa käsitellyistä toisten osallistujien asioista ei siten saa puhua sivullisille tutkimuksen aikana tai sen jälkeen.

Tutkittavien oikeudet: Osallistuminen tutkimukseen on täysin vapaaehtoista. Tutkittavilla on tutkimuksen aikana oikeus kieltäytyä tutkimuksesta ja keskeyttää tutkimukseen osallistuminen missä vaiheessa tahansa ilman, että siitä aiheutuu heille mitään seuraamuksia. Tutkimuksen järjestelyt ja tulosten raportointi ovat luottamuksellisia. Tutkimuksesta saatavat tutkittavien henkilökohtaiset tiedot tulevat ainoastaan tutkimuksen tekijöiden käyttöön ja tulokset julkaistaan opinnäytetöissä ja tutkimusraporteissa siten, ettei yksittäistä tutkittavaa voi tunnistaa. Tutkittavilla on oikeus saada lisätietoa tutkimuksesta opinnäytetyöntekijältä tai ohjaajalta missä vaiheessa tahansa.

TUTKITTAVAN SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Olen perehtynyt tämän tutkimuksen tarkoitukseen ja sisältöön, kerättävän tutkimusaineiston käyttöön sekä tutkittavien oikeuksiin. Suostun osallistumaan tutkimukseen annettujen ohjeiden mukaisesti. Voin halutessani peruuttaa tai keskeyttää osallistumiseni tai kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta missä vaiheessa tahansa. Tutkimustuloksiani ja kerättyä aineistoa saa käyttää ja hyödyntää sellaisessa muodossa, jossa yksittäistä tutkittavaa ei voi tunnistaa.

Annan suostumuksen aineiston ja tutkimustulosten käyttöön yllä kuvatulla tavalla tässä tutkimuksessa:

kyllä ei

Annan lisäksi suostumuksen anonymisoitujen haastattelulitteraattien tallentamiseen Yhteiskunta-tieteellisen tietoaarkiston digitaaliseen portaaliin mahdollista jatkokäyttöä varten myöhemmissä tutkimuksissa.

kyllä ei

Päiväys

Tutkittavan allekirjoitus

Päiväys

Opinnäytetyöntekijän/Tutkijan allekirjoitus

Puheterapeuttiopiskelijoiden ammatillinen identiteetti omaelämäkerrallisissa haastatteluissa

Haastattelurunko – yksilöhaastattelut

Aluksi käydään läpi tutkimuksen keskeiset tavoitteet, tutkittavien oikeudet ja tutkimuslupa sekä kerätään suostumukset tutkimukseen tutkittavilta. Haastattelu toteutetaan teemahaastatteluna; tutkija rakentaa keskustelun rungossa listattujen pääkysymysten varaan, mutta voi myös kysyä lisäkysymyksiä.

Tallenteen alkuun kysytään tutkittavan taustatiedot: nimi, opintojen aloitusvuosi, mitkä harjoittelut jo tehtyinä. Nämä tiedot ovat vain tallenteiden erottelua ja tutkittavien yleistä taustoitusta varten ja niitä ei käytetä anonymisoiduissa litteraateissa.

I Ammatillisen identiteetin taustat – menneisyys, syyt alan valintaan

- Mikä sai sinut kiinnostumaan logopediasta/puheterapiasta alana?
- Ajattelitko opintopaikkaa hakiessa, millaisia logopedian/puheterapian alalle sopivia valmiuksia, ominaisuuksia, tietoja tai taitoja sinulla voisi jo valmiiksi olla?
- Millainen käsitys sinulla oli alasta opintojen alkuvaiheessa?

II Ammatillinen identiteetti nyt – nykyisyys, opintojen merkitys

- Onko käsityksesi logopediasta/puheterapiasta alana muuttunut opintojen myötä?
- Millä tavoin opinnot ovat mielestäsi valmentaneet puheterapeutin ammattiin?
- Millaisena näet puheterapeutin työn ja puheterapian alana tällä hetkellä?
- Millainen on tämänhetkisen näkemyksesi mukaan hyvä puheterapeutti?
- Millaisena puheterapeutina/puheterapeuttiopiskelijana näet itsesi tällä hetkellä?

III Ammatillinen identiteetti tulevaisuudessa, puheterapeutina & ammattilaisena työssä

- Millaisiin tehtäviin haluaisit työllistyä alalla? Millaisiin tehtäviin et haluaisi työllistyä?
- Millainen puheterapeutti arvelet olevasi tulevaisuudessa laillistettuna ammattilaisena? Millainen haluaisit olla, millainen et?
- Uskotko puheterapian alana muuttuvan jollain tapaa tulevaisuudessa?
- Millaista tukea, mentorointia tai täydennyskoulutusta uskoisit kaipaavasi vastavalmistuneena puheterapeutina?

Liite 3. Litterointimerkit

(.)	tauco puheessa
(2.5)	pidempi tauco puheenvuorojen välissä
<u>liikaa</u>	painotus tai sävelkorkeuden nousu muualla kuin sanan lopussa
@joo@	äänen laadun muutos, esimerkiksi eri sävelkorkeudelta puhuttu jakso
(-)	sana, josta ei ole saatu selvää
(---)	pidempi epäselvästi kuultu jakso
((nauraa))	nonverbaalinen toiminta tai litteroijan kommentteja ja selityksiä tilanteesta
[[eräs kaupunki]]	anonymisoinnin vuoksi poistettu sana tai pidempi jakso